

ΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

(Τὰ στοιχειώδη συστατικά τῆς πατερικῆς Ἑρμηνευτικῆς)

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ σύνθετον καὶ ὡς ἐκ τούτου πολύπτυχον φιλολογικὸν καὶ διανοητικὸν φαινόμενον τῆς ἐρμηνείας ἐκδηλοῦται εἰς κάθε τομέα τῆς ἀνθρωπίνης ἐπικοινωνιακῆς δραστηριότητος. Ἰδιάζουσιν ὁμοῦ μεταξὺ τῶν ἐρμηνειῶν θέσιν κατέχει ἡ ἐρμηνεία τῶν Ἀγίων Γραφῶν, διακρινομένη διὰ τὸν ὄγκον τῆς ἐρμηνευτικῆς δραστηριότητος, τὴν ποικιλίαν τῶν μεθόδων καὶ τὴν χρονικὴν διάρκειαν. Ὀλόκληρος ἡ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ συγγραφικὴ παραγωγή καὶ ἡ προφορικὴ διδακτικὴ δραστηριότης «μεταφέρει», δηλαδή ἐρμηνεύει τὰς ἐννοίας τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς κάθε νέαν ἐποχὴν καὶ κοινωνίαν συνεχῶς.

Ἡ ἔρευνα τῶν ἐρμηνευτικῶν μεθόδων τῆς χριστιανικῆς ἐρμηνείας, καίτοι ἔχει σχεδὸν ὀλοκληρωθῆ ἀναφορικῶς πρὸς τὰ θεολογικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι καταφανῶς ἐρμηνευτικά, δὲν ἐπεξετάθη εἰσέτι καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κείμενα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἐπειδὴ τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζει ἰδιαιτέραν δυσχέριαν. Καὶ οὕτω, παρὰ τὴν διάχυτον πεποίθησιν ὅτι ὀλόκληρος ἡ Ἐκκλησιαστικὴ καὶ Θεολογικὴ Γραμματεία ἐρμηνεύει τὴν Ἀγίαν Γραφήν, δὲν ὑπάρχει, καθ' ὅσον γνωρίζω, προσπάθεια διερευνήσεως καὶ τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἐρμηνείας, ἡ ὁποία ὑποδηλοῦται διὰ τῆς παρουσίας πολυαριθμῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, συνυφαινομένων μετὰ τοῦ λόγου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων. Τὰ κείμενα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζω «κείμενα μεικτοῦ λόγου», ἦτοι λόγου τῆς Ἀ-

γίας Γραφῆς καὶ λόγον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἀπετέλεσαν τὸ ἀντικείμενον πολυετοῦς ἐρεῦνης.

Διὰ τῆς παρούσης δημοσιεύσεως ἀνακοινοῦνται τὰ πρῶτα οὐσιαστικὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης μου. Ταύτης ὁμως προηγήθησαν ἕτεροι δύο. Πρῶτον μὲν, ἀνεκοινώθη τὸ ἐρευνητικὸν πρόγραμμα εἰς τὸ Α' Συνέδριον Ὁρθοδόξου Ἑρμηνευτικῆς Θεολογίας (17-21 Μαΐου 1972) καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Εἰσηγήσεις» τούτου (σελ. 119-127), ὑπὸ τὸν τίτλον «Προτάσεις πρὸς ταξινομήσιν καὶ ἀξιολόγησιν τῶν Πατερικῶν Ἑρμηνειῶν εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην». Ἡ εὐμενεστάτη ἀπήχησις τῶν προτάσεων μὲ ὄθησεν εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς προσπάθειάς καὶ εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν τῶν ἔργων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων τῶν τριῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰῶνων. Εἰς τοῦτο ὑπεβοήθησεν καὶ ἡ μικρὰ οἰκονομικὴ ἀρωγὴ τοῦ Ε.Ι.Ε., πρὸς τὸ ὅποιον ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου. Δεύτερον δέ, ἀνεκοινώθησαν εἰς τὸ 9ον Διεθνὲς Συνέδριον Παλαιοδιαθηκικῶν Σπουδῶν (Göttingen 1977) αἱ μεθοδολογικαὶ δυνατότητες πρὸς διερεύνησιν τοῦ θέματος, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τὸν τίτλον, «Die anepigraphische Exegese»¹.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν ἐκτίθεται ἡ μέθοδος ἀναλύσεως τῶν κειμένων μεικτοῦ λόγου, διὰ τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ βιβλικὰ παραθέματα ἐρμηνεύονται, καὶ προσάγονται αἱ ἐσωτερικαὶ μαρτυρίαι τοῦ γεγονότος τούτου.

Παραδίδοντες τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν κρίσιν παντὸς δυναμένου, ἔχομεν καὶ ἐπίγνωσιν ὅτι πολλὰ ἐρωτήματα παραμέ-

1. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἐπιστημονικὴν Ἑπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν» (ἀφιέρωμα εἰς Β. Βέλλαν), Ἀθήναι 1975, σελ. 361-391. Ὁφείλω, ἐνταῦθα, νὰ εὐχαριστήσω τὴν DAAD διὰ τὴν πρόσκλησιν καὶ παροχὴν δυνατοτήτων τριμήνου παραμονῆς εἰς Tübingen, ὅπου ἐνημερώθην ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς συγχρόνου Γλωσσολογίας, τὰ ὅποια καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς προτεινομένης μεθόδου.

* Εἰς τὴν τρίτην ταύτην φάσιν τῆς ἐρεῦνης συνειργάσθη μετ' ἐμοῦ ἐπιστημονικῶς ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας κ. Δημ. Α. Δρίτσας, ἀποσπασθεὶς ἐκ τῆς Μ.Ε., ἀποφάσει τοῦ Υ.Ε.Π.Θ. Ἐκτιμῶ ἰδιαίτερος τὴν συνεργασίαν ταύτην, ἐπειδὴ ὁ κ. Δρίτσας, καίτοι ἐξοικειωμένος μὲ ἄλλην (μορφολογικὴν) ἀνάλυσιν τῶν ἐρευνηομένων κειμένων, ἀφωμίωσεν ἀμέσως τὴν νέαν μέθοδον καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἐπικουρήσιν τοῦ ἔργου μου

μένουν εἰσέτι ἄλλα, ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι ὁ σοβαρὸς ἐπιστημονικὸς διάλογος, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν προώθησιν τῆς συνεχιζομένης προσπάθειάς.

Μετὰ δέους ἱεροῦ ἀφιερώνομεν τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τοὺς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐρμηνευτὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἱ ὅποιοι ἀνεδείχθησαν διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐρμηνευτικοὶ φορεῖς τοῦ εἰς ἐκάστην ἐποχὴν μεταχρονισμοῦ τοῦ Λόγου τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

30 Ἰανουαρίου 1982

1. Τὸ πρόβλημα.

Ἡ ὑπὸ συγγραφέως τινὸς χρήσις εἰς εὐθὲς κείμενον βραχυτάτων ἀποσπασμάτων ἔργου ἐτέρου, συνήθως προγενεστέρου συγγραφέως, εἶναι παλαιοτάτη συγγραφικὴ πρακτικὴ. Τὸ ἀποσπώμενον μικρὸν τμήμα ἐξ ἔργου συγγραφέως καὶ ἐντασσόμενον φιλολογικῶς ἐντὸς τοῦ ἔργου ἄλλου συγγραφέως ὀνομάζεται, «παράθεμα» (Zitat, Citation, κ.λπ.) ἐκ τοῦ δεῖνα συγγραφέως, τὰ δὲ κείμενα ταῦτα δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν, κείμενα μεικτοῦ λόγου.

Ἰδιότυπος δὲ ἔξαρσις τοῦ φαινομένου τούτου παρατηρεῖται εἰς τὸ συγγραφικὸν ἔργον τῶν «Ἑλλήνων Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων» ἀπὸ τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς. Οὗτοι διευρύνουν ὁμοίαν πρακτικὴν τῶν ἰ. συγγραφέων τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῶν χρησιμοποιοῦντων σκοπίμως ἀποσπάσματα ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ λειτουργικότης τῶν «παραθεμάτων» ἐξ ἄλλου συγγραφέως (ὅταν ἡ ὕψη τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ χρήσις τῶν «παραθεμάτων», δὲν εἶναι ὑπομνηματιστικὴ ἢ ἐρμηνευτικὴ¹ τοῦ ἀποσπασματικῶς παρατιθεμένου βιβλίου), δὲν ἐγένετο ἕως τῶρα ἀντικείμενον ἐπισταμένης ἐρεῦνης.

1.1 Τὸ φαινόμενον τῶν κειμένων μεικτοῦ λόγου.

Κείμενα μεικτοῦ λόγου (ΚΜΛ) εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν αὐτούσιον λόγον (κείμενον) ἄλλου συγγραφέως καὶ ἀπαρτίζουν ἐνιαίαν ἀρμονικὴν ἐνότητα μετὰ τοῦ ἰδίου λόγου ἐκάστου συγγραφέως. Ἡ ἐνότης τοῦ μεικτοῦ κειμένου (ΜΚ) ἀποτελεῖται δηλαδὴ ἐκ δύο τοῦλάχιστον συγγραφέων, τοῦ συγγράφοντος τοῦτο (Σ) καὶ τοῦ παρατιθεμένου αὐτουσίου τμήματος ἔργου ἄλλου συγγραφέως (Π). Οὕτως ἔχομεν $\Sigma\text{ΜΚ} = \Sigma + \Pi$.

1. Εἶναι ὁμοῦ σαφὲς ὅτι, τὰ «παραθέματα» ἐκ βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, χρησιμοποιοῦμενα εἰς ἔργα ἐρμηνευτικά, ὡς τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Γένεσιν, ἢ τοῦ Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὴν Ἐξαήμερον, ἐρμηνεύονται, διότι ταῦτα ἀποτελοῦν λειτουργικῶς τὸ ἐρμηνευόμενον κείμενον· εἶναι ὁ προγραμματικῶς ἐρμηνευόμενος λόγος.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ μόνος διερευνηθεὶς τύπος παραθεμάτων εἶναι ἀθροίσματα ἐκ βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα τεκμηριῶνουν μίαν θεολογικὴν ἰδέαν καὶ εἶναι γνωστὰ ὡς «Μαρτύρια» (Testimonia). Ἡ χρήσις τῶν «μαρτυρίων», ἦτοι ἀθροισμάτων «παραθεμάτων» ἐπὶ ἐνὸς θέματος, ἦτο εὐρυτάτη εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας.

Κατ' ἀρχὴν, πλαγία χρήσις γνώμης, θέσεως ἢ ὀνόματος ἄλλου συγγραφέως δὲν ἀποτελοῦν συστατικὰ ΚΜΛ, καθ' ὅσον ἀπαραίτητος ὄρος εἶναι ἡ αὐτοῦ σία παράθεσις τμήματος ἔργου τοῦ ἄλλου συγγραφέως. Τὸ κείμενον (ἀπόσπασμα) τοῦ χρησιμοποιουμένου συγγραφέως ὀνομάζεται «παράθεμα» (Πρβλ. καὶ τὰ ἐν ὑπ. 1 τῆς σελίδος 22).

Κείμενα μεικτοῦ λόγου εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὰ ἔργα τῶν «Ἑλλήνων Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας».

Παράθεμα. Τὸ παράθεμα εἶναι, ὡς ἐλέχθη, ἡ αὐτουσία παράθεσις κειμένου συγγραφέως, ἐνσωματωμένη γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦ παραθέτοντος τοῦτο συγγραφέως, πρόκειται δηλαδὴ περὶ «ἀρχετύπου» λόγου. Μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῆς μορφῆς, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εἶδους τῆς συνθέσεως τῶν παραθεμάτων μετὰ τῶν συμφραζομένων τοῦ συγγραφέως. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλεται ἐν πολλοῖς ἡ διαφοροποιήσις τοῦ βιβλικοῦ κειμένου τῶν παραθεμάτων ἀπὸ τοῦ βιβλικοῦ κειμένου τῆς χειρογράφου παραδόσεως.

Τὸ παράθεμα (II) συνυφαίνεται μετὰ τοῦ λόγου τοῦ συγγραφέως ΜΚ, δηλαδὴ μετὰ τῶν συμφραζομένων, κατὰ ποικίλους τρόπους· διασπᾶται, ἐπαναλαμβάνεται ὀλόκληρον ἢ τμήμα τούτου· ἀπομονοῦνται λέξεις καὶ ὄροι, γίνονται συνθέσεις δύο παραθεμάτων, τίθενται παραθέματα διαφόρων βιβλικῶν συγγραφέων ἐν σειρᾷ κ.ἄ. (Βλ. καὶ κατωτέρω περὶ τῶν λογοτύπων τῶν παραθεμάτων, ἧτοι It2 καὶ It 3).

1.2 Ἡ μεθόδευσις τῆς ἐπιλύσεως.

Τὸ μὲν πρόβλημα τῆς λειτουργικῆς σχέσεως τοῦ παραθέματος πρὸς τὸ κείμενον ἢ ἄλλως τοῦ λόγου δύο ἢ περισσοτέρων συγγραφέων, ἀπαρτιζόντων ἐνιαῖον κείμενον, εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμηνείας. Ἡ δὲ λύσις τούτου θὰ ἐπηρέαση ἀσφαλῶς τὰς βιβλικὰς καὶ τὰς πατρολογικὰς σπουδὰς. Πέρα ὅμως τούτου, ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν ἀνάγκη ἢ διευκρίνησις τοῦ φιλολογικοῦ τούτου φαινομένου, τὸ ὅποιον παρατηρεῖται εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ εἰς διαφόρους φιλολογίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς. Ἀκριβῶς ἡ διακρίβωσις τῶν ὄρων, τῶν προσδιοριζόντων τὴν σχέσιν βιβλικοῦ καὶ μὴ βιβλικοῦ λόγου, ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν ὡς σκοπὸς μιᾶς ἐκτεταμένης ἐρεῦνης.

Ὁ βασικὸς συλλογισμὸς τῆς ἐρεῦνης ὑπῆρξεν ὁ ἐπόμενος.

Ὁ λόγος τοῦ διανοητικῶς ὑγιοῦς ἀτόμου ἔχει ὡς κύριον γνώρισμα τὸν λεγόμενον λογικὸν εἰρμόν. Οὗτος διακρίνεται διὰ τὴν ἐννοιολογικὴν συνάφειαν καὶ συνέπειαν τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας ἐννοιῶν οὕτως, ὥστε αἱ μὲν ἐπόμεναι νὰ προετοιμάζωνται ὑπὸ τῶν προηγουμένων, αἱ δὲ προηγού-

μειναι νὰ ὀδηγοῦν εἰς τὰς ἐπομένας. Οὕτως, ἐκάστη φράσις ἐννοιολογικῆς τινὸς ἐνότητος, προηγουμένη ἄλλης, ἀπαιτεῖ τὴν λογικὴν αὐτῆς συνέχισιν (ἀπόδοσιν) εἰς τὴν ἐπομένην φράσιν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπομένη, ὡς ἀπαιτούμενη λογικῶς ὑπὸ τῆς προηγουμένης, συνυπάρχει «δυνάμει» εἰς τὴν πρώτην. Τὸ «δυνάμει» ἐκδιπλοῦται διὰ τῆς ἐπομένης φράσεως. Προηγούμενα καὶ ἐπόμενα νοήματα συνδέονται καὶ εἰσχωροῦν εἰς ἄλληλα τόσον, ὥστε τὰ ἴχνη αὐτῶν, εἰς περίπτωσιν ἀπωλείας τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, νὰ ἴχνηλατοῦνται εἰς τὴν ἐναπομείνασαν φράσιν. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζεται, ὡς γνωστόν, ἡ διαδικασία τῆς κριτικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀρχαίων κειμένων.

Ἐπῆρξε λίαν εὐχάριστος ἐκπληξίς διὰ τὸν ἐρευνητὴν, ἡ τυχαία διαπίστωσις ὅτι ἡ βασικὴ συλλογιστικὴ τῆς ἐρεύνης του καταφάσκειται ὑπὸ τῆς μαθηματικῆς Λογικῆς εἰς τὴν σχέσιν $x \xrightarrow{\sigma} y$ ἢ xy , ὅπου τὸ X θεωρεῖται ὡς «ἀρχέτυπον τοῦ y » καὶ τὸ « y εἰκὼν τοῦ X », ὅπως καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν «τὸ A εἶναι σὺνολοὺν ἀφετηρίας τῆς σ (δηλαδὴ σχέσεως)» καὶ «τὸ B εἶναι σὺνολοὺν ἀφίξεως τῆς σ ». Ἡ λογικὴ σαφήνεια τῆς μαθηματικῆς ὀρολογίας ὑπῆρξε πολύτιμον ὄργανον διερευνησεως τῆς γλωσσικῆς καὶ λογικῆς ὑποθεμελιώσεως τῆς ἐρμηνευτικῆς διαδικασίας τῶν «Ἑλλήνων Πατέρων». Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν υἱοθετήθη καὶ χρησιμοποιεῖται ἡ ἐπιτυχῆς αὕτη ὀρολογία, ἡ ὁποία σημειωτέον δὲν στερεῖται θεολογικῆς βάσεως, δεδομένου ὅτι ἡ Σημειωτικὴ τῆς σχέσεως τῆς εἰκόνας πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ταύτης εἶναι βιβλικὴ (Γεν. 1,26), ἐπαναλαμβανομένη καὶ ἀναπτυσσομένη εἰς τὴν πατερικὴν Θεολογίαν καὶ σκέψιν, εἰς τὸ περὶ κατασκευῆς καὶ ὕψους τοῦ ἀνθρώπου κεφάλαιον.

Ἡ ἀμφίδρομος λογικὴ συνάφεια τοῦ ἀνθρωπίνου προφορικοῦ ἢ γραπτοῦ λόγου δημιουργεῖ τὸ ἐρώτημα, ποία εἶναι ἡ λογικὴ συνάφεια ἐνὸς κειμένου μεικτοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον ἀπαρτίζεται ἐκ δύο κειμένων, διακεκριμένων σαφῶς, λόγῳ χρονικῆς, φραστικῆς κ.λπ. ἐτερότητος τῶν συγγραφέων; Ποία δηλαδὴ εἶναι ἡ λογικὴ σχέσις, λ.χ. τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας καὶ τοῦ Μωϋσέως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συνυπάρξεως ἀμφοτέρων εἰς ἓν ἐνιαῖον κείμενον, συντεθειμένον ὑπὸ τοῦ πρώτου; Ὡς παράδειγμα ἐν προκειμένῳ δύναται νὰ ληφθῇ τὸ τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ,

1. Τὴν ἐμφανιζομένην ποικιλίαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς προσπαθείας ταύτης ἀνεκοίωσα εἰς τὸν 9ον Παγκόσμιον Συνέδριον τοῦ Παγκοσμίου Ὁργανισμοῦ Παλαιοδιαθηκικῶν Σπουδῶν (International Organization for the Study of the Old Testament), τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη τὸν Αὐγουστον (21-26) τοῦ 1977 ἐν Göttingen τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Ἡ ἀνακοίνωσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Die anepigraphische Exegese» ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον ἡμῶν Βασίλειον Βέλλαν (τόμ. KB, (1975, σελ. 361-391).

Τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Θεολογίας 1, 2 (ΒΕΠΕΣ 29:133-134 ἢ Ρ.Γ. 24:980BC [G-4564]).

Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἐρωτήματος ἀπάντησις δύναται νὰ ἐκφρασθῇ μόνον ὡς ὑπόθεσις. Καθ' ὑπόθεσιν λοιπόν, ἢ ὑπὸ ἐνιαίαν φραστικὴν διατύπωσιν συνυπαρξίς κειμένου ἀρχαιότερου καὶ νεωτέρου συγγραφέως ὑποδηλοῖ ἐξάρτησιν ἐννοιολογικῆς ἢ καλλολογικῆς ὕφης τοῦ νεωτέρου ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου συγγραφέως. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξαρτήσεως εἶναι δηλαδή ἡ (α) ἡ ἐπιδιώξις φραστικῆς ἀριότητος μιᾶς ἐννοίας ἢ ιδέας, ἢ (β) ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐγκυρότητος ταύτης διὰ τῆς κατὰ λέξιν παραθέσεως ἐγκύρου γνώμης διὰ τοὺς ἀκροατὰς ἢ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ κειμένου, ἢ (γ) ἡ μετάδοσις τῆς ὀρθῆς ἐννοίας τοῦ ἀρχαιότερου κειμένου, τ.ἔ. τῆς ἐρμηνείας του.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν (γ) τίθεται αὐτομάτως τὸ ἐρώτημα, τί εἶναι οὐσιαστικῶς ἢ ἔνταξις αὕτη καὶ ποῖον λειτουργικὸν σκοπὸν τοῦ συγγραφέως ὑπερηρετεῖ;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο μᾶς ἀπασχόλησε πέρα τῆς δεκαετίας (1971-81) καὶ φρονῶ ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ ἀνακοινώσεως τῶν πρώτων συστηματικῶν πορισμάτων τῆς ἐρεῦνης ταύτης.

Ὁ ἀναγνώστης τῶν συγγραμμάτων τῶν «Ἑλλήνων Ἑκκλησιαστικῶν Συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» μένει ἐνεὸς πρὸ τοῦ πλήθους τῶν χρησιμοποιουμένων ἀγιογραφικῶν λέξεων, στίχων καὶ ἐνίοτε ὀλοκλήρων τεμαχίων, διερωτᾶται ὅμως ταυτοχρόνως ὁ ἐπιστημονικῶς σκεπτόμενος νοῦς, περὶ τῆς σημασίας τῆς χρήσεως αὐτῶν καὶ ἰδίως περὶ τοῦ εἶδους τῆς λειτουργίας, τὴν ὁποίαν ἐπιτελοῦν οἱ ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης χρησιμοποιούμενοι, συχνάκις ἀπὸ στήθους, στίχοι, φράσεις καὶ λέξεις. Καὶ ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα εἶναι αὐτονόητος· ἡ Ἁγία Γραφή χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ δώσῃ κῦρος εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑκκλ. συγγραφέως γραφόμενα καὶ οὗτος προσφεύγει εἰς ταύτην διὰ νὰ τεκμηριώσῃ τὴν ἀλήθειαν ἢ τὴν ὀρθότητα τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων, δεδομένου ὅτι οἱ «Ἑκκλησιαστικοὶ Συγγραφεῖς» δὲν εἶναι ἀπολύτως πρωτότυποι συγγραφεῖς, ἀλλ' ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, τ.ἔ. τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ διερεύνησις ἐπομένως τῆς ἐντὸς τοῦ πατερικοῦ κειμένου σχέσεως μεταξὺ συγγραφέως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ «Ἑκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ εἴτε (α) διὰ τῆς ἐννοιολογικῆς ἀναλύσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἀποσπάσματος καὶ συγκρίσεως τῆς ἐννοίας τοῦ ἀγιογραφικοῦ ἑδαφίου πρὸς τὴν ἐννοιαν τοῦ κειμένου (context) τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως, τὸ ὁποῖον προηγεῖται, παρεμβάλλεται ἢ ἔπεται τούτου, εἴτε

(β) διὰ ἀναλύσεως εἰδικοῦ τύπου. Ἡ πρώτη μέθοδος δύναται νὰ διασπασθῆ εἰς ποικιλίαν μεθόδων, ὑπαγορευομένων ἀπὸ τὸν τρόπον διανοητικῆς ἐργασίας ἐκάστου «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως» καὶ εἶναι ἐπομένως ἀπροβλέπτου εἰσέτι πρισματικότητος.

Ἡ δευτέρα μέθοδος (εἰδικοῦ τύπου ἀνάλυσις τοῦ κειμένου) ἔχει σταθεροὺς ὄρους, τοὺς ὁποίους ἀναζητεῖ εἰς ἕκαστον πατερικὸν ἀπόσπασμα. Ἡ σύνθεσις ὁμως τῶν σταθερῶν ὄρων παρουσιάζει πολυτυπίαν καὶ μεταξὺ συγγραφέων καὶ μεταξὺ κειμένων τοῦ ἰδίου συγγραφέως.

Ἡ δευτέρα μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησα, ὄχι ματαιῶς, ὡς ἀποδοτικὴν θεμελιούται εἰς τὴν ἐρευνητικὴν ὑπόθεσιν ὅτι πλεῖστα ὅσα βιβλικὰ παραθέματα ἐρμηνεύονται διὰ τῶν συμφραζομένων, στηρίζεται δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἀπλῆς μαθηματικῆς ἐξισώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀναχθῆ δι' ἀφαιρετικῆς ἀναγωγῆς κάθε ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐκάστη δηλαδὴ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀποτελεῖται ἀπαραιτήτως ἐκ τριῶν λογοσυστημάτων, τῶν ἑξῆς: (α) τοῦ ἐρμηνευομένου κειμένου τοῦ βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (β) τῆς ἐρμηνείας τοῦ βιβλικοῦ κειμένου καὶ (γ) τῆς βραχυτάτης φράσεως, ἢ ὁποία συνδέει βιβλικὸν κείμενον καὶ ἐρμηνείαν καὶ ταυτοχρόνως πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐρμηνεία περιέχει ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ βιβλικοῦ ἐδαφίου, δηλαδὴ ἡ ἔννοια ἢ ὁποία περιέχεται εἰς τὸ βιβλικὸν κείμενον ἴσονται ἢ ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἔννοιαν ἢ ἰδέαν περιεχομένην εἰς τὸ πατερικὸν κείμενον.

Εἰς πᾶσαν ἐρμηνείαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπάρχουν ἀπαραιτήτως τρεῖς ὅροι: τὸ ἐρμηνευόμενον κείμενον (K), ἡ ἐρμηνεία (E) καὶ ὁ ὅρος ὁ ἐκφράζων τὴν ἔννοιολογικὴν ἰσότητα ἢ ταυτότητα, τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δύο πρώτων λογοσυστημάτων.

Ἐχομεν, λοιπόν, τὸν τύπον E ἴσον K, ἢ K ἴσον E (κατὰ τὴν μαθηματικὴν λογικὴν $P \xrightarrow{\sigma} Q$). Ἐπομένως, κατὰ τὴν φιλολογικὴν ἀνάλυσιν εἰδικοῦ τύπου, πρέπει νὰ ἀναζητῶνται καὶ νὰ διαχωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων οἱ τρεῖς οὗτοι ὅροι τῆς ἐρμηνευτικῆς διαδικασίας ἢ τὰ τρία ταῦτα λογοσυστήματα. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ λογοσυστήματος τοῦ ἐρμηνευομένου κειμένου εἶναι εὐκόλως, διότι ὄλαι αἱ κριτικαὶ ἐκδόσεις τῶν «Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων» περιλαμβάνουν τὰ βιβλικά παραθέματα ἐντὸς εἰσαγωγικῶν καὶ ὑποσημειῶν τὸ βιβλίον, τὸ κεφάλαιον καὶ τὸν στίχον.

Τὸ δευτερον λογοσύστημα, τὸ ἐκφράζον δίκην γεφύρας τὴν ἔννοιολογικὴν ἰσότητα, ταυτότητα κ.τ.δ. μεταξὺ ἐρμηνευομένου κειμένου καὶ ἐρμηνείας, δύναται νὰ εἶναι ποικίλης ἐκτάσεως, παρεμβαλλόμενον συνηθέστατα μεταξὺ κειμένου καὶ ἐρμηνείας κατὰ πολλοὺς καὶ ἀπροσδιοριστοὺς τρόπους. Ἡ ἀπλουστερα καὶ εὐκόλως ἀναγνωριζομένη θέσις τοῦ λογοσυστήματος τούτου εἶναι μεταξὺ τοῦ ἐρμηνευομένου κειμένου καὶ τῆς ἐρμη-

νείας. Είναι προφανές ότι, εάν εις έν απόσπασμα έργου «Έκκλησιαστικού Συγγραφέως» υπάρχουν τὰ λογοσυστήματα του κειμένου και τής έννοιολογικής ισότητας, τὸ τρίτον λογοσύστημα, δηλαδή ή έρμηνεία είναι ύποστατή και πρέπει νά όριοθετηθῆ ή έντός του άποσπάσματος σημειωτική έκτασις ταύτης.

Είναι φανερόν ότι, διά νά ύπάρχη ή διαδικασία τής έρμηνείας ένός κειμένου τής Άγίας Γραφής, απαιτείται ή παρουσία και των τριών τούτων λογοσυστημάτων. Είναι όμως δυνατόν, έν των τριών τούτων νά ύποδηλοῦνται ή νά προϋποτίθεται.

Έδω έφθασεν ή έρευνα τὸ έτος 1977, στηριζόμενη εις τήν φιλολογικήν διάκρισιν των τριών θεολογικής άξίας λογοσυστημάτων. Κατά τήν πορείαν τής έρεύνης διεπίστωσα, ότι εις τὰ πατερικά κείμενα, τὰ όποια δέν ήσαν έρμηνευτικά ύπομνήματα ή έρμηνευτικοί λόγοι εις βιβλία τής Άγίας Γραφής, ύπήρχον και άλλοι όροι, πέρα των τριών. Ήτο συνεπώς έπιβεβλημένο νά περιγραφούν και όνομασθούν και οὔτοι, έξακριβουμένης τής σχέσεως αυτών πρός τους τρεις κυρίους όρους. Ή λύσις του προβλήματος τούτου κατέστη δυνατή διά τής άξιοποιήσεως των πορισμάτων τής συγχρόνου Φιλοσοφίας τής Γλώσσης και συγκεκριμένως του κεφαλαίου περί λογοτύπων (Redetypen)¹. Είναι γνωστόν ότι ή σύγχρονος Φιλοσοφία τής

1. Τί είναι λογότυπος;

Ή γλώσσα χρησιμοποιείται διά ποικίλους σκοπούς, όπως διά νά έρωτήσωμεν, νά διατάξωμεν, νά ίσχυρισθώμεν τι, νά αναγνώσωμεν τι, νά χαιρετίσωμεν τινα, νά θεμελιώσωμεν, νά αξιολογήσωμεν, νά ψευσθώμεν, νά διηγηθώμεν άνέκδοτα, νά παρακαλέσωμεν ή νά προσευχηθώμεν. Άναλόγως του τρόπου χρήσεως τής γλώσσης, αναλόγως δηλαδή του λογοτύπου, αλλάζει και ο τρόπος, με τον όποιον αι γλωσσικαι έκφράσεις έχουν σημασίαν, δηλαδή μιαν συγκεκριμένην λειτουργίαν εις τὰ συμφραζόμενα ένός κειμένου (βλ. Fr. Kutschera, Sprachphilosophie UTB ²1974,25).

Οί λογότυποι δέν άνήκουν εις τήν Σημειολογίαν τής Γλωσσολογίας, αλλά εις τήν Σημαντικήν, καθ' όσον αναφέρονται εις τὸ έννοιολογικόν περιεχόμενον του γλωσσικού γεγονότος. Ή σημασιολογική όψις του γλωσσικού γεγονότος διαφωτίζεται από τήν θεωρίαν του J. L. Austin, (How to do things with words, Cambridge / Mais 1962) περί Illocutionary Force (= μη έντοπισμένης, τ.έ. ειδικής δυνάμεως) των έκφράσεων (έν Kutschera ένθ' άν. σελ. 168). Ο Kutschera έπισημαίνει επίσης ότι μία έκφρασις ως ή «βρέχει», δύναται εις διαφόρους καταστάσεις νά έπιτελῆ διάφορον λειτουργίαν, δυναμένη νά είναι ανακοίνωσις, προειδοποίησις, ή σύστασις. Τήν μη έντοπισμένην δύναμιν έκάστης έκφράσεως αδυνατεί τις συχνά νά αναγνωρίξῃ άμέσως εις τήν πρότασιν. Εις τήν περίπτωσιν ατήν τὰ συμφραζόμενα δέν δίδουν μόνον τήν σχέσηιν πρός τās έκφράσεις, αλλά και τὸ πληροφοριακόν δυναμικόν τής προτάσεως, τὸ όποιον συνάγεται από τὰ πραγματικώς διά τής χρήσεως συμφραζόμενα.

Ή διαπίστωσις πολλών Γλωσσολόγων και ιδιαίτέρως του Wittgenstein (βλ. Kutschera), έχρησιμοποιήθη υπό του Austin πρός στήριξιν τής θέσεως, καθ' ήν τήν γλώσσαν δέν χρησιμοποιούμεν μόνον διά νά διατυπώσωμεν ίσχυρισμόν, έρώ-

Γλώσσης ἐσημείωσε σπουδαιότητας προόδους πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς διακριβώσεως τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς γλώσσης. Οὕτω ἢ χρήσις τῆς ἀναλύσεως, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ ἡ Φιλοσοφία τῆς Γλώσσης ἐπέβαλε τὴν ἀντικατάστασιν τῶν εἰδικῶν λογοτύπων.

2. Οἱ λογοτύποι τῆς ἐρμηνευτικῆς διαδικασίας.

Ἡ ἐρμηνευτικὴ διαδικασία, τῆς συνυφαινομένης μετὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς πατερικῆς σκέψεως, εἶναι μία πορεία σκέψεως καὶ μνήμης ἀπὸ τῆς μορφῆς τοῦ κειμένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὸ νόημα ἐκείνων καὶ μεταχρονισμὸς τοῦ περιεχομένου (ἐρμηνεία). Εἶναι ταυτοχρόνως μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τύπου λόγου εἰς ἕτερον τύπον λόγου (λογοτύπον).

Ὁ λογοτύπος εἶναι τὸ στοιχειῶδες τμήμα τοῦ λόγου, τὸ ὅποιον διατυπώνει κάποιαν πρόθεσιν ἢ ἐπιτελεῖ κάποιαν λειτουργίαν.

Ὡς ἐρμηνευτικοὶ λογοτύποι χαρακτηρίζονται ὑφ' ἡμῶν τὰ εἶδη τῶν ὑπὸ τῆς ἐννοίας λέξεώς τινος ἢ ομάδος λέξεων ἐπιτελουμένων λειτουργιῶν ἐντὸς κειμένου μεικτοῦ λόγου.

Αἱ ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων ἐπιτελούμεναι λειτουργίαι κεῖνται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς Σημαντικῆς καὶ σχετίζονται ὄχι πρὸς τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸν μηχανισμόν τῶν προθέσεων τοῦ συγγραφέως. Δὲν χαρακτηρίζει τούτους ἡ σημασία τῶν φράσεων, ἀλλὰ ὁ ρόλος αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ βιβλικὸν κείμενον καὶ τούτου πρὸς ἐκείνους.

Ὅταν ἔχωμεν λογοτύπους ἐντεταγμένους εἰς ἓν σύστημα λόγου, τὸ ὅποιον ἄγει εἰς ἐρμηνευτικὸν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀποτέλεσμα, τότε οὗτοι συμβάλλοντες σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, ἢ ἀπολύτως ἀποκλειστικῶς ὡς συν-

τησιν, καὶ διαταγήν, ἀλλ' ὅτι διὰ ταύτης πραγματοποιεῖται πλῆθος λειτουργιῶν, ὡς περιγραφὴ, κρίσις, ἐπιβεβαίωσις, ἀντιλογία, ἀπόκρισις, ὑπόθεσις, κατοχύρωσις, συμβουλή, διαφώτισις, διασάφησις, συμπέρασμα, προειδοποίησις, ἀμφιβολία, ὑπόσχεσις, ἔκθεσις, εὐχαριστία, προσευχή, ὁμολογία, παραχώρησις, συγκατάθεσις, κατάκρισις, ἔπαινος, ἐπίπληξις, χαιρετισμὸς, ἀναφώνησις, συγγνώμη, ἐξήγησις, εἰρωνεία, κ.λπ. Αὗται εἶναι αἱ λειτουργίαι ἢ ρόλοι, τοὺς ὁποίους ἔχουν αἱ προτάσεις ἰσχυρισμοῦ (Behauptungssätze).

Ἄλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐρωτηματικῶν προτάσεων δὲν διατυπώνομεν μόνον ἐρωτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἀμφισβήτησιν, παράκλησιν, διαταγήν, ἀναφώνησιν, κ.λπ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν προτάσεων ἐντολῆς. Δι' αὐτῶν δηλαδὴ δὲν διατάσσομεν μόνον, ἀλλὰ ἐκφράζομεν ἐπίσης ἐπιθυμίαν, καθορισμὸν, σύστασιν, καθοδήγησιν, παράκλησιν, ἐρώτησιν, κ.λπ. Τὰ ἀνωτέρω ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ μνημονευθέντος ἔργου τοῦ Kutschera.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περὶ λογοτύπων ἀρχῆς τῆς Σημαντικῆς δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν καὶ διαπιστώσωμεν τὴν ὑπαρξιν εἰδικῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων, ἀποκλιόντων μὲν τῶν συνήθων λογοτύπων, διατηρούντων δὲ τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά ἐκείνων.

θέσεις εἰς τὴν παραγωγὴν ἐρμηνευτικοῦ ἀποτελέσματος, εἶναι καὶ πρέπει νὰ ὀνομάζωνται ἐρμηνευτικοὶ λογότυποι. Ἐπομένως πᾶσα ἐρμηνευτικὴ διαδικασία εἶναι σύνθεσις ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων.

Διὰ νὰ ἐκτιμηθοῦν ὅμως ἐπιστημονικῶς αἱ ἐρμηνευτικαὶ διαδικασίαι πρέπει νὰ ἀναλυθοῦν πλήρως αἱ ἐρμηνευτικαὶ συνθέσεις τῶν λογοτύπων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ πρῶτον μὲν τὴν διερεύνησιν τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων καὶ δεύτερον τῶν συνθέσεων τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἰδιομορφίας ἐκάστης ἐρμηνευτικῆς μεθόδου.

Προβάλλονται, λοιπόν, ὡς ἐπείγοντα αἰτήματα: 1) Ἡ διαπίστωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λογοτύπων, οἱ ὁποῖοι συμβάλλονται εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν διαδικασίαν· 2) Ἡ καταγραφή καὶ περιγραφή τῆς συνήθους μορφολογίας αὐτῶν· 3) Ἡ διαπίστωσις τῶν συνθέσεων ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων· 4) Ἡ κατάταξις αὐτῶν ἐξ ἐπόψεως πολυπλοκότητος πρὸς διαπίστωσιν τοῦ γενικῶς ἰσχύοντος ἐξ ἑνὸς καὶ τῆς προσωπικῆς συμβολῆς ἐκάστου ἐρμηνευτοῦ.

Τὸ πρῶτον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀποδεκτὰς καὶ ἰσχυοῦσας μεθόδους, τὸ δεύτερον εἰς τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς τῶν μεθόδων καὶ εἰς τὴν συμβολὴν ἐκάστου «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως» εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν.

2.1 Εἶδη Ἐρμηνευτικῶν Λογοτύπων.

Ὁ μὲν συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων ἀνέρχεται εἰς ὀκτώ, αἱ δὲ παραλλαγαὶ τούτων εἰς τριάκοντα περίπου.

Κατὰ λογικὴν σειρὰν οἱ ἐρμηνευτικοὶ λογότυποι εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Λογότυπος συνδέσεως (σημειοῦται ὡς It 1).
2. Λογότυπος «ἀρχετύπου» λόγου Παλαιᾶς Διαθήκης (σημειοῦται ὡς It 2).
3. Λογότυπος «ἀρχετύπου» λόγου Καινῆς Διαθήκης (σημειοῦται ὡς It 3).
4. Λογότυπος «ἀρχετύπου» λόγου ἐξωβιβλικοῦ κειμένου (σημειοῦται ὡς It 4).
5. Λογότυπος σχέσεως τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου πρὸς τὴν «εἰκόνα» του (σημειοῦται ὡς It 5).
6. Λογότυπος προτεινομένης ἐρμηνευτικῆς «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (σημειοῦται ὡς It 6).
7. Λογότυπος ἐπιλεγείσης ἐρμηνευτικῆς «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (σημειοῦται ὡς It 7) καὶ
8. Λογότυπος ἐφαρμογῆς τῆς «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (σημειοῦται ὡς It 8).

Οἱ ἀνωτέρω ἐρμηνευτικοὶ λογότυποι τῶν μεικτῶν κειμένων τοῦ πα-

τερικοῦ λόγου δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀβιάστως τρεῖς ομάδας· παραμένει ἐκτός τῶν ομάδων εἰς λογότυπος, ὁ It 1, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι γνήσιος ἐρμηνευτικός λογότυπος.

Αἱ ομάδες εἶναι αἱ ἑξῆς:

- I. Ἡ ὁμάς τῶν λογοτύπων «ἀρχετύπου» λόγου ἢ ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων τῶν περιλαμβανόντων σημειωτικῶς τὰ ἐκ Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης παραθέματα, δηλαδή It 2 καὶ It 3. Εἰς τὴν ομάδα ταύτην ἐντάσσονται κατ' ἀπαίτησιν τῆς Σημειωτικῆς καὶ παραθέματα, προερχόμενα ἐξ ἐξωβιβλικῶν συγγραφέων, δηλαδή It 4.

Ἡ ὁμάς αὕτη περιλαμβάνει ἐν τῶν δύο ἐννοιολογικῶν στοιχείων τῶν μεικτῶν κειμένων, δηλαδή τὴν προϋπάρχουσαν τοῦ πατερικοῦ συγγραφέως «ἀρχέτυπον» ἐννοιολογικὴν ὕλην, τὴν ἀποτελοῦσαν τὸν διαλεκτικῶς ἐρμηνευόμενον λόγον. Τὰ βιβλικά παραθέματα χρησιμοποιῶνται ὅμως ἄλλοτε ὡς ἐρμηνευόμενος καὶ ἄλλοτε ὡς ἐρμηνεύων λόγος. Ὑπὸ τὴν δευτέραν ταύτην λειτουργίαν τὸ βιβλικὸν παράθεμα ἀπαντᾷται ἐνίοτε ἐντὸς τῆς ομάδος τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων It 6 καὶ It 7 καὶ It 8. Ὁ ἐπιφυλασσόμενος ἐκάστοτε ρόλος εἰς ἕκαστον παράθεμα ἐκ τῆς Βίβλου ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ μεικτοῦ κειμένου εἰς λογοτύπους.

Οἱ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς προερχόμενοι λογότυποι (It 2 καὶ It 3) συνιστοῦν τὰ ἐννοιολογικὰ ἀρχέτυπα, τὰ προκαθορισμένα δηλαδή καὶ σταθερὰ μορφολογικὰ σύνολα ἐνοιῶν, τὰ ὁποῖα συνήθως ὀνομάζονται «βιβλικά παραθέματα». Τὰ ἀρχέτυπα ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο εἶδη, τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προερχόμενα (It 2) καὶ τὰ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης προερχόμενα (It 3).

Οἱ ἐρμηνευτικοὶ λογότυποι τοῦ βιβλικῶν κειμένου εἶναι τὰ ἐννοιολογικὰ ἀρχέτυπα τῆς σχέσεως «Κείμενον-Ἐρμηνεία», ἀποτελοῦντα τὸ ἐννοιολογικὸν «σύνολον ἀφετηρίας» τῆς σχέσεως πρὸς τὸ ἐννοιολογικὸν «σύνολον ἀφίξεως», τ.ἔ. τὴν ἐρμηνείαν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἢ «εἰκῶν» τοῦ ἀρχετύπου λόγου. Ἡ Σημειωτικὴ τῶν λογοτύπων «ἀρχετύπου» λόγου ἐκτίθεται λεπτομερέστερον εἰς τὴν παράγραφον 2.2. (Ἡ Τυπολογία τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων).

Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ It 4, δηλαδή τὸ παράθεμα ἐξωβιβλικῶν συγγραφέων, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται πάντοτε ὡς ἐρμηνευτικός λόγος καὶ ὄχι ὡς ἐρμηνευόμενος λόγος. Σημειωτικῶς ὅμως εἶναι καὶ τοῦτο «ἀρχέτυπος λόγος» ἰδιοτύπου λειτουργικότητος.

- II. Ἡ ὁμάς τῶν λογοτύπων σχέσεως, τῶν περιλαμβανόντων τὴν Σημειωτικὴν τοῦ εἴδους τῆς ἐννοιολογικῆς σχέσεως τῆς πρώτης ομά-

δος λογοτύπων πρὸς τὴν τρίτην ὁμάδα λογοτύπων. Ἡ ὁμὰς αὕτη εἶναι αἱ παραλλαγαὶ ἑνὸς μόνου λογοτύπου. Πρόκειται περὶ σπουδαιότητος ἑρμηνευτικοῦ λογοτύπου, ὁ ὁποῖος δίκην γεφύρας μετὰ γει τὸ περιεχόμενον τῶν ἐννοιῶν τοῦ βιβλικοῦ παραθέματος εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐννοιῶν τῶν «λογοτύπων ἑρμηνείας». Ἡ ὑπαρξίς τοῦ λογοτύπου τούτου ἐντὸς ἑνὸς μεικτοῦ κειμένου ἐπιβεβαιώνεται τὸν ἑρμηνευτικὸν ρόλον τῶν βιβλικῶν παραθεμάτων καὶ τὸν ἑρμηνεύοντα τῶν πατερικῶν συμφραζομένων. Ἡ ἀπουσία τοῦ λογοτύπου τούτου ἀπὸ ἑνὸς μεικτὸν κείμενον ἀρῆι, τυπικῶς τοῦλάχιστον, τὸ ἐνδεχόμενον ἑρμηνευτικῆς μεταξὺ τούτων σχέσεως. Ἡ ὑπαρξίς ὁμοῦς ἐξαιρέσεως εἶναι δυνατὴ. Ὅταν τὸ μεικτὸν κείμενον εἶναι προγραμματικῶς ἑρμηνευτικὸν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τότε ὁ λογοτύπος οὗτος ὑπονοεῖται συνεχῶς. Ἡ περίπτωσις ὁμοῦς αὕτη τῆς ἐλλείψεως τοῦ λογοτύπου τούτου (It 5) ἀπαιτεῖ περαιτέρω ἔρευναν.

III. Ἡ ὁμὰς τῶν ἑρμηνευτικῶν λογοτύπων περιλαμβάνει σημειωτικῶς μὲν πατερικὸν κείμενον, δηλαδὴ τὰ συμφραζόμενα τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, σημασιολογικῶς δὲ τὰς ἐννοίας, τὰς ἀπορρευούσας ἐκ τῶν βιβλικῶν κειμένων (It 2 καὶ It 3). Οὗτοι εἶναι οἱ ἐξηγητικοὶ λογότυποι τῆς Ἑρμηνείας καὶ περιέχουν τὴν ὑπὸ ἐκάστου πατερικοῦ συγγραφέως διδομένην ἑρμηνείαν εἰς τὸ ἢ τὰ βιβλικά παραθέματα. Ἀποτελοῦν δηλαδὴ τὸ ἐννοιολογικὸν «σύνολον ἀφίξεως» τοῦ ἐννοιολογικοῦ «συνόλου ἀφετηρίας», ἢ τὴν «εἰκόνα» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου. Ἡ ἑρμηνεία διατυπῶνται κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους, ἰδιάζοντας εἰς ἕκαστον «Ἐκκλησιαστικὸν Συγγραφέα». Εἶναι δηλαδὴ ἰδιόλεκτοι. Ἡ μέθοδος τῆς ἐκδιπλώσεως τοῦ περιεχομένου τῶν ἐννοιῶν τῶν βιβλικῶν παραθεμάτων εἶναι διαλεκτικὴ.

Ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν ἑρμηνευτικῶν λογοτύπων χωρίζεται εἰς τρεῖς ἐπιμέρους λογοτύπους, ἥτοι (α) τὸν «λογοτύπον τῆς ἑρμηνευτικῆς θέσεως». Εἰς ἑνὸς μεικτὸν κείμενον εἶναι δυνατὴ ἢ ὑπαρξίς περισσοτέρων τῆς μιᾶς ἑρμηνευτικῶν θέσεων, αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται ἀναλόγως. (β) Τὸν λογοτύπον τοῦ ἑρμηνευτικοῦ συμπεράσματος τῆς ἑρμηνευτικῆς διαλεκτικῆς. Τὸ ἑρμηνευτικὸν συμπέρασμα δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ σαφῶς διατυπωμένον ἢ νὰ ὑπονοῆται ὡς συμπέρασμα μίᾳ τῶν διατυπωθειῶν ἑρμηνευτικῶν θέσεων. (γ) Τὸν λογοτύπον τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἢ τῶν συνεπειῶν τῆς ὀρθῆς ἑρμηνείας τοῦ βιβλικοῦ παραθέματος. Ἡ διαίρεσις τῆς ὁμάδος ταύτης τῶν λογοτύπων ἐπιτρέπει τὴν διάκρισιν τῆς ἑρμηνείας ἀπὸ τῆς ἐν χρόνῳ ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ὑπὸ τὰς δεδομένας ἐκάστοτε κοινωνικὰς παραμέτρους. Οὕτω φθάνομεν εἰς τριπλῆν διαίρεσιν τοῦ λόγου τῆς Ἁγίας Γραφῆς: Τὴν

βιβλικήν μορφήν, τὴν ἑρμηνείαν ταύτης καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ταύτης. Κείμενον, ἑρμηνεία καὶ ἐφαρμογὴ ἢ πρακτικαὶ συνέπειαι εἶναι τρεῖς ὄψεις τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου.

2.2 Ἡ Τυπολογία τῶν ἑρμηνευτικῶν λογοτύπων.

Ἡ τυπολογία τῶν ἑρμηνευτικῶν λογοτύπων, ὡς αὕτη διεπιστώθη ἐκ τοῦ λεπτομερῶς ἀναλυθέντος σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἀποσπασμάτων, εἶναι ἡ ἐπομένη. Σημειωθῆτω ὅτι ἡ διάσπασις ἑνὸς λογοτύπου διὰ τῆς παρεμβολῆς ἐτέρου εἶναι συνηθεστάτη.

2.2.1 Λογότυπος συνδέσεως (lt 1).

Πρόκειται περὶ λέξεως, φράσεως ἢ φράσεων, αἱ ὁποῖαι εἰσάγουν εἰς τὴν ἑρμηνευτικὴν διαδικασίαν, ἢ συνδέουν μεταξὺ τῶν ἄλλοις ἑρμηνευτικοῦς λογοτύπους, πλὴν τῆς συνδέσεως τῶν λογοτύπων «ἀρχετύπου» λόγου («λογότυπος ἀφετηρίας») πρὸς τοὺς λογοτύπους «εἰκόνας» («λογότυπος ἀφίξεως»). Συχνὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἑκτενὲς κείμενον τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκφράζεται ἡ ἑρμηνευτικὴ πρόθεσις τούτου. Συχνὰ ἐπίσης ἔχουν τὸν συντακτικὸν τύπον τῆς συμπερασματικῆς προτάσεως, ἐπειδὴ ἀποτελοῦν τμῆμα προηγηθείσης διαπραγματεύσεως. Μορφολογικῶς συγγέεται πρὸς τὸν λογοτύπον τῆς σχέσεως (lt 5). Ἡ οὐσιώδης διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ μὲν λογοτύπος συνδέσεως εἰσάγει εἰς τοὺς λοιποὺς λογοτύπους ἢ συνδέει τούτους, ὁ δὲ «λογότυπος σχέσεως» τοῦ «ἀρχετύπου λόγου» καὶ τῆς «εἰκόνας» τούτου γ ε φ υ ρ ὶ ν ε ἰ «ἀρχετύπον» λόγον καὶ τὴν «εἰκόνα» αὐτοῦ, ἦτοι lt 2, lt 3 καὶ lt 4 μετὰ τῶν lt 6, lt 7 καὶ lt 8.

Δειγματοληπτικῶς παραθέτομεν τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα, παρέμποντες διὰ περισσότερα εἰς τὴν παράγραφον 3 («Συνθέσεις ἑρμηνευτικῶν λογοτύπων»).

- (α) «Τί οὖν φήσασιν ἂν περὶ τῶν πρὸ Μωσέως καὶ πρὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ θεοφιλῶν ἀνδρῶν, ὧν ὁ Μωσῆς ἐμνημόνευσεν...»¹.
- (β) «Καθάπερ οὖν ἐπὶ τῆς ἀστρονομίας ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ, οὕτως ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς τὸν αὐτὸν Ἀβραάμ»².

1. G - 4134: Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις Α, ΙΙΙ. Ρ.8. 22:24BC (ΒΕΠΙΕΣ 27:17-18).

2. G - 1573 : Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς ΣΤ', 11. ΡG. 9:304D-305A (ΒΕΠΙΕΣ 8:209).

2.2.2 Λογότυπος «ἀρχετύπου λόγου Παλαιᾶς Διαθήκης» (It 2).

Πρόκειται περὶ ἐννοιολογικοῦ «ἀρχετύπου», προερχομένου ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὸ ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ «λογότυπος κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης», σημειούμενος ὡς It 2.

Ὁ λογότυπος αὐτὸς εἶναι ποικίλης ἐκτάσεως, ἀπὸ λέξεως ἕως κεφαλαίου, κείμενον βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Παρουσιάζεται μὲ τὰς ἀκολουθούς παραλλαγὰς:

- α) Τὸ κείμενον τοῦ βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἰς πλάγιον λόγον, ἀποδίδεται δηλαδὴ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ χωρὶς νὰ τηρηθῆται ἡ μορφή μιᾶς μεταφράσεως (σημειοῦται εἰς τὴν ἀνάλυσιν ὡς It 2)¹.
- β) Τὸ κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπονοεῖται, εἴτε ἐπειδὴ εἶναι σαφὲς τὸ ἐννοούμενον κείμενον, εἴτε ἐπειδὴ τοῦτο ἐτέθη εἰς ἀπωτέραν (προγενεστέραν) θέσιν τοῦ πατερικοῦ κειμένου καὶ ἀποφεύγεται ἡ ἐπανάληψις αὐτοῦ (σημειοῦται εἰς τὰς ἀναλύσεις ὡς It 2.0)².
- γ) Τὸ πρῶτον, κατὰ σειρὰν εἰς εὐθὺν λόγον κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (σημειοῦται ὡς It 2.1).
- δ) Τὸ δεῦτερον κατὰ σειρὰν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς εὐθὺν λόγον (σημειοῦται ὡς It 2.2).
- ε) Τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς εὐθὺν λόγον (σημειοῦται ὡς It 2.3).

¹ Ἀναλόγως σημειοῦνται καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς εὐθὺν λόγον κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

2.2.3 Λογότυπος «ἀρχετύπου λόγου Καινῆς Διαθήκης» (It 3).

Πρόκειται περὶ ἐννοιολογικοῦ «ἀρχετύπου», προερχομένου ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, διὸ καὶ ὀνομάζεται καὶ λογότυπος κειμένου Καινῆς Διαθήκης, σημειούμενος ὡς (It 3).

¹ Ἡ Σημειωτικὴ τούτου κατὰ τὰς ἀναλύσεις τῶν κειμένων ἀκολουθεῖ τὴν προεκτεθεῖσαν εἰς τὸν It 2 τάξιν.

1. Παρὰ τὴν ἀρχὴν περὶ «παραθεμάτων», ἡ ὁποία ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας (σ. 12), προβλέπεται ἐνταῦθα καὶ ἡ περίπτωσις αὕτη, παρὰ τὴν εἰδικὴν προβληματικὴν καὶ δυσχερεῖαν, τὴν ὁλοκλήρως παρουσιάζει, ἀπαιτούσα ἐξειδικευμένην περαιτέρω ἐρευναν.

2. Ἰσχύει ὅτι σημειοῦται εἰς τὴν προηγουμένην ὑποσημείωσιν.

2.2.4 Λογοτύπος: «ἀρχετύπου Ἐξωβιβλικῆς Γραμματείας» (It 4).

Ἐκτός τῶν ἐννοιολογικῶν «ἀρχετύπων» βιβλικῆς προελεύσεως, οἱ «Ἑλληνες Ἐκκλησιαστικοὶ Συγγραφεῖς» χρησιμοποιοῦν καί ἀποσπάσματα ἐξωβιβλικῶν κειμένων, ἥτοι ἀρχαίων Ἑλλήνων Φιλοσόφων, Ποιητῶν κ.ἄ. Τὰ ἐννοιολογικά ταῦτα «ἀρχέτυπα» οὐδέποτε χρησιμοποιοῦνται αὐτοτελῶς, ἀλλὰ πάντοτε ἐν συνδυασμῷ με ἐννοιολογικά «ἀρχέτυπα» βιβλικῆς προελεύσεως καί χρησιμοποιοῦνται ἰδιοτύπως, δηλαδή μᾶλλον ὡς ἐρμηνεύων λόγος καί ὄχι ὡς ἐρμηνεύομενος λόγος. Ἡ πρόοδος τῆς ἐρεύνης θά διευκρινίση περισσότερο τὴν λειτουργικότητα τῶν λογοτύπων τούτων.

Ἡ Σημειωτικὴ τῶν ἐννοιολογικῶν τούτων «ἀρχετύπων», τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται εἰς τὰς ἀναλύσεις τῶν κειμένων ὡς It 4, ἀκολουθεῖ τὴν καθιερωθεῖσαν διὰ τοὺς λογοτύπους It 2 καὶ It 3 τάξιν.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, ὁσάκις εἰς τὸ ἀναλυόμενον εἰς λογοτύπους κείμενον ἐπαναλαμβάνεται ὁ αὐτὸς «ἀρχετύπος» λόγος, χαρακτηρίζεται μετὰ τὴν ἴδιαν ἔνδειξιν, ἢ ὁποῖα ἐτέθη εἰς τὴν πρώτην ἐπισήμανσιν τούτου, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ παρατιθέμενον «ἀρχέτυπον» κείμενον ἔχη ἄλλην ἔκτασιν.

Ἡ πυκνότης χρήσεως «ἀρχετύπων» κειμένων παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, ἐπεὶδὴ σπανίως τὰ κείμενα μεικτοῦ λόγου εἶναι συνθέσεις δύο συγγραφέων, δηλαδή ἑνὸς βιβλικοῦ καὶ ἑνὸς Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως· συνήθως ἀποτελοῦνται ἐκ λόγου (κείμενου) Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως καὶ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς ἐννοιολογικῶν «ἀρχετύπων» ἑνὸς βιβλίου τοῦ αὐτοῦ βιβλικοῦ συγγραφέως ἢ ἐξ ἐννοιολογικῶν «ἀρχετύπων» διαφόρων βιβλικῶν συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς (ἢ τῆς Καινῆς) Διαθήκης. Οὕτως ἔχομεν τὰς ἀκολουθοῦσας περιπτώσεις:

- α) Κείμενον Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως, συνυφασμένον μεθ' ἑνὸς «ἀρχετύπου» παραθέματος ἐκ βιβλικοῦ συγγραφέως, λ.χ. G-4139, ἐνθα εἰς τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας (Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις A III P.G. 22:408. ΒΕΠΕΣ 27:26) συνυφαίνεται μετὰ τοῦ Γενέσεως 49,10. Πρόκειται περὶ μεικτοῦ κειμένου¹ μεθ' ἄλλοῦ It 2.1.
- β) Διπλοῦ τύπου, δηλαδή τὸ Κ Μ Λ περιλαμβάνει δύο «ἀρχέτυπα» παραθέματα ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἢ δύο ἐκ τῆς Παλαιᾶς Δια-

1. «Ἀλλὰ καὶ ἐξ ὁποίας φυλῆς, δώδεκα τῶν ὄλων παρ' Ἑβραίοις οὐσῶν, ὅτι δὴ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰούδα ὁ θεοσπιζόμενος τῶν ἐθνῶν νομοθέτης Χριστὸς προελεύσεται, καὶ κατὰ τοίους χρόνους, ὅτι μετὰ τὴν ἐκλείψιν τῶν ἐκ προγόνων διαδοχῆς τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους ἀρξάντων, δηλοῖ λέγων· «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ, καὶ αὐτὸς πρόσδοκία ἐθνῶν» (Γεν. 49,10).

θήκης, ἢ δύο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, λ.χ. G - 4011, ἔνθα¹ τὸ μεικτὸν κείμενον τοῦ Εὔσεβίου Καισαρείας ἐκ «τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀποδείξεως» Θ, III (P.G. 26:661D - 664A. ΒΕΠΕΣ 28:19) συνυφαίνεται μετὰ τῶν Ἀριθμῶν 24,7 καὶ Γενέσεως 49,9. Πρόκειται περὶ διπλοῦ It 2, ἦτοι It 2.1 καὶ It 2.2.

γ) Τριπλοῦ τύπου, δηλαδή τὸ Κ Μ Λ περιλαμβάνει τρία «ἀρχέτυπα» ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (It 2) ἢ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (It 3), λ.χ. G - 4001, ἔνθα² τὸ κείμενον τοῦ Εὔσεβίου Καισαρείας ἐκ τῶν «Ἐκλογῶν προφητικῶν» (P.G. 22:1213 AB. ΒΕΠΕΣ 28:274) συνυφαίνεται μετὰ τῶν ἐξῆς κειμένων συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: Ἡσαίου 11,10. Γενέσεως 49,10 καὶ Ψαλμῶν 109,1. Ἔχομεν δηλαδή κατὰ σειράν It 2.1, It 2.2, καὶ It 2.3.

δ) Πολλαπλοῦ τύπου, δηλαδή τὸ Κ Μ Λ περιλαμβάνει τέσσαρα καὶ ἄνω «ἀρχέτυπα» παραθέματα συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, G - 4127, ἔνθα τὸ κείμενον τοῦ Εὔσεβίου Καισαρείας «Τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀποδείξεως» ΣΤ', XV (P.G. 22:445 BC. ΒΕΠΕΣ 27:262)³

1. «Ἄξιον δὲ παραθεῖναι τοῖς μετὰ χεῖρας τὴν πρὸς τὸν Ἰούδαν τοῦ Ἰακώβ προφητείαν, ἣν καὶ αὐτὴν ἐναργέστατα εἰς τὸν ἡμέτερον σωτήρα ἐφαρμόζειν προπαρεστήσαμεν, συνιδεῖν τε τὴν ἐν ἐκατέροις συμφωνίαν. Ὡς γὰρ ἐνταῦθα εἴρηται «ἐξ ἐλεούσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ» (Ἀριθμ. 24,7) (δηλον δ' ὅτι τοῦ Ἰακώβ) οὕτως κάκει «ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης» (Γεν. 49,9) εἴρητο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰακώβ πρὸς τὸν προφητευόμενον». Πρβλ. καὶ G - 4153.

2. «τότε δὲ καὶ μᾶλλον εἰς πέρας ἀχθήσεται ἡ προφητεία, ὅτε τοῦ πληρώματος τῶν ἐθνῶν εἰσελθόντος σὺν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι καὶ ὁ πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, ὁ Χριστὸς δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ἄρχειν ἐθνῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεστάθη, κατὰ τό, «Καὶ ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἡσ. 11,1). Ὅρα γοῦν, ὡς οὐδ' ὄλωσ ἐνταῦθα Ἰσραὴλ, ἢ Ἰακώβ, ἢ Ἰούδας ὀνομάζεται, σαφῶς δὲ τὰ ἔθνη ἐπὶ τὸν ἐκ ρίζης ἀναστησόμενον Ἰεσσαὶ ἐλπιεῖν προφητεύεται, συναδούσης τῆς ἐνταῦθα λέξεως τῇ παρὰ Μωϋσεὶ φασκούση, «Ὁ δὲ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὧ ἀπόκειται καὶ αὐτὸς προσδοκίῳ, οὐχὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ «τῶν ἐθνῶν» (Γεν. 49,10). Καὶ τίνας δὲ ἄλλου ἢ ἀνάπαυσις ἐν τῇ ἀνωτάτῃ παρὰ Θεῷ γεγένηται τιμῇ, ἢ τοῦ ἀκούσαντος λέγοντος αὐτῷ τοῦ Πατρὸς: «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου (Ψαλμ. 109,1).

3. «Τὸ δὲ ἐξῆς εἰρημένον «καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέου» (Ἀββ. 3,3) νοήσεις παραθεῖς τὰς οὕτως ἐχούσας ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ φωνάς: «ἐώρακα τὴν νύκτα, καὶ ἶδου ἄνθρωπος ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ἵππον πυρρὸν, καὶ οὗτος εἰστήκει ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων τῶν κατασκίων» (Ζαχ. 1,8). Τοῦτον γὰρ τὸν ἐπιβεβηκότα «ἐπὶ ἵππον πυρρὸν» καὶ ἐστῶτα «ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων τῶν κατασκίων», αὐτὸν ἡγοῦμαι εἶναι τὸν ἐν τῇ μετὰ χεῖρας δηλούμενον προφη-

συνυφαίνεται μετὰ τεσσάρων κειμένων, ἦτοι τοῦ Ἀββακούμ, 3,3, τοῦ Ζαχαρίου 1,8, τῆς Γενέσεως 2,8 καὶ τῶν Ψαλμῶν 124,2. Ἔχομεν δηλαδὴ κατὰ σειρὰν It 2.1, It 2.2, It 2.3 καὶ It 2.4. Ἔτερον παράδειγμα εἶναι τὸ G-4559, ἔνθα τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας, «Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεολογίας» Γ', 3 (PG. 24, 985D-988C BEΠΕΣ 29:137-138)¹ συνυφαίνεται μετὰ ἑπτὰ κειμένων συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἦτοι τοῦ Ἰώβ 38,16-17, τῶν Ψαλμῶν 148,7, τῆς Γενέσεως 1,2, τῶν Ψαλμῶν 41,8 76,17-18 103,6 καὶ τῶν Παροιμιῶν 8,24. Ἦτοι ἔχομεν κατὰ σειρὰν It 2.1, It 2.2., It 2.3, It 2.4, It 2.5, It 2.6 καὶ It 2.7.

Αἱ παραλλαγὰι τοῦ τελευταίου τούτου τύπου εἶναι πολλαί, ἡ λεπτομερῆς ἔρευνα τῶν ὁποίων θὰ ἀπαιτήσῃ ἄλλην δημοσίευσιν. Ἐν ὑποσημειώσει παραθέτομεν ἓν λίαν χαρακτηριστικὸν δείγμα, τὸ G-4172, ἔνθα² ὁ Εὐ-

τεία φασκούση· τὸν ἅγιον ἦκειν «ἐξ ὄρου κατασκίου δασέου» (Ἀββ. 3,3). Ἐν ἑκατέροις γοῦν ὄρη κατὰσκια λέλεκται, καὶ ἠγοῦμαι τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ τυγχάνειν, ὃν «ἐφύτευσεν» «ἐν Ἐδέμ κατ' ἀνατολάς» (Γεν. 2,8), ἡ καὶ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ· «ὄρη» γὰρ «κύκλω αὐτῆς, καὶ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ» (Ψαλμ. 124,2)· ταῦτα γοῦν διὰ τὸ πλήρη τυγχάνειν θείων δυνάμεων καὶ πνευμάτων ἁγίων ὡς ἂν σύμφυτα καὶ ἀμφιλαφεῖ κατὰσκια λέγεται. Ἄλλ' ἐν μὲν τῷ Ζαχαρίᾳ σαφῶς ἀνὴρ ἐποχοῦμενος ἵπῳ πυρρῷ θεωρεῖται, οὕτω τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς σαρκός, ἣ ἐπωχῆσατο, δηλουμένης· ἐνταῦθα δὲ ὁ Θεὸς καὶ ἅγιος ὀνόμασταν».

1. «καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος σαφέστερον τοῦτο παρίστη ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἰώβ χρηματισμῷ λέγων «ἦ λῆθες δὲ ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἴχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας; ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἕδου ἰδόντες σὲ ἐπτηξαν; (Ἰώβ 38,16-17) «καὶ τὰς ἐν τῇ ἀβύσσῳ δὲ δυνάμεις πονηράς, περὶ ὧν εἴρηται «ἀίνεῖτε αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς, δράκοντες καὶ πᾶσαι αἱ ἄβυσσοι (Ψαλμ. 148,7)», καὶ ἔτι τὸ ἐπάνω τῆς ἀβύσσου σκότος, περὶ οὗ Μωσῆς εἶπεν «καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου» (Γεν. 1,2), ταῦτα πάντα μαθῶν, εἶπερ ἦν ἐπιπόνως ἀλλὰ μὴ ἐξιτήλως ταῖς θείαις ἐντετυχηκῶς γραφαῖς, οὐκ ἂν τὰς τῶν ἁγίων καρδίας ἐτόλμα εἰπεῖν τὰς ἀβύσσους, ἔγνω δ' ἂν ὅπως εἴρηται καὶ τὸ «ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρρακτῶν σου» (Ψαλμ. 41,8) καὶ αὐθις «ἐταράχθησαν ἄβυσσοι, πλῆθος ὕδατος» (Ψαλμ. 78,17-19) καὶ ἄλιν «ἄβυσσος ὡς ἰμάτιον τὸ περιβάλλει αὐτὸν» (Ψαλμ. 103,6), ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀδελφὰ διηκριβώσεν ἂν, εἴ τις ἦν αὐτῷ φροντὶς τῆς τούτων καταλήψεως. νῦν δὲ προχειρῶς οὕτως καὶ διαλελυμένως τὰς τῶν ἁγίων καρδίας τὰς ἀβύσσους εἶναι ἀποφηνάμενος, οὐδ' οὕτως συνῆκεν ὡς πρὸ τῶν ἁγίων καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν τῶν ἐξ αἰῶνος γενομένων ἑαυτὸν ὑπάρχειν ἐδίδαξεν ὁ εἰπὼν «πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι» (Παμ. 8,24).

2. Καὶ Μωσῆς μὲν τσαῦτα καὶ τὰ τούτων ἕτερα πλείω περὶ τοῦ Χριστοῦ πάντας ἡμᾶς εὐαγγελίζεται· ἀδελφὰ δὲ αὐτῷ καὶ Ἡσαΐας ἀφωρισμένος περὶ τινος ἐνὸς ἐκ σπέρματος καὶ διαδοχῆς Δαβὶδ τοῦ βασιλέως ἀναστησομένου ταῦτα προλέγει· «ἐξ ἐλευσεται ῥά βδος ἐκ ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ ῥίζης ἀναβή-

σέβιος παραθέτει ἐκ τεσσάρων συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἑσαΐου, Ψαλμῶν, Γενέσεως καὶ Ἀριθμῶν) συνολικῶς δέκα τρία «ἀρχέτυπα» παραθέματα, ἐξ ὧν ἓν, (Ἑσ. 11,10) ἐπαναλαμβάνει ἐξάκις καὶ ἓν (Ἑσ. 42,4) δίς.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν παραθεμάτων ἐκ μόνης τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὑπάρχει καὶ ἡ παράθεσις ἐξ ἀμφοτέρων εἰς τὸ αὐτὸ κείμενον μεικτοῦ λόγου Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως, ὀφειλομένη εἰς θεολογικὰς ἐρ-

σεται καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως» (Ἑσ. 11,1-2) καὶ τὰ λοιπά. εἶθ' ὑποβάς ἐξῆς προφητικῶ τρόπῳ τὴν τῶν ἀλλοφύλων ἐθνῶν βαρβάρων τε καὶ Ἑλλήνων τῶν τε ἀγριωτάτων καὶ θηριωδεστάτων ἀνθρώπων τὴν ἐπὶ τὸ πρῶον καὶ ἡμερον διὰ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας γενησομένην μεταβολὴν θεσπίζει. λέγει δ' οὖν «καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἄρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται» (Ἑσ. 11,6), καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ἃ καὶ παρὰ πόδας διασαφῶν ἐρμηνεύει, φήσας· «καὶ ἔσται ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 11,10).

Σαφῶς γὰρ τὰ ἄλογα θρέματα καὶ τοὺς προκαταλεγεμένους θήρας οὐδὲ ἄλλους εἶναι τῶν ἐθνῶν, τοῦ θηριώδους ἕνεκα τρόπου, διεσάφησεν· ὧν ἐθνῶν ἄρξειν φησὶν τὸν ἀνιστάμενον ἐκ σπέρματος Ἰεσαΐ, ἀφ' οὗ δὴ ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν γενεαλογεῖται, ἐφ' ὃν τὰ εἰς αὐτὸν πιστευόντα ἔθνη εἰσέτι νῦν ἐλπίζει, συμφώνως τῇ προρρήσει «καὶ ἔσται ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 11,10). τοῦτο δὲ παράθεσις τοῖς παρὰ Μωσεῖ φηρομένοις διαστελλῶν, καὶ τὸ μὲν «ἔσται ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν» (Ἑσ. 11,10) ἐφάρμοσον τῷ «ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν» (Ἀριθμ. 24,7), καὶ τὸ «ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 11,10) τῷ «καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν» (Γεν. 49,10) τί γὰρ διαφέρει φάσκειν «ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 11,10) ἢ «αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν»; (Γεν. 49,10) πάλιν δ' ὁ αὐτὸς Ἑσαΐας προῖων περὶ τοῦ Χριστοῦ ταῦτα προφητεύει· «ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητὸς μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου, κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει» (Ἑσ. 42,1. Ματθ. 12,18), καὶ ἐπιφέρει· «ἕως ἂν θῆ ἐπὶ γῆς κρίσιν, καὶ ἔν τῳ ὄνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 42,4. Ματθ. 12,20). ἤδη δεῦτερον ἐν τούτοις ὁ προφήτης τὸ ἐπὶ τῷ Χριστῷ τὰ ἔθνη ἐλπίζειν τίθεται, ἀνώτερον εἰπὼν «ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 11,10), ἐνταῦθα δὲ «καὶ ἔν τῳ ὄνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν» (Ἑσ. 42,4). λέλεκται δὲ καὶ τῷ Δαβίδ, ὡς ἄρα ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας» (Ψαλμ. 131,11) αὐτοῦ ἀναστήσεται τις, περὶ οὗ ἐξῆς φησὶν ὁ Θεός· «αὐτὸς ἐπικυλέσεται με, πατὴρ μου εἰ σύ» (Ψαλμ. 88,27) «ἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν» (Ψαλμ. 88,28) καὶ περὶ τούτου δὲ πάλιν εἰρηται· «καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἴκουμένης» (Ψαλμ. 71,8), καὶ αὖθις· «πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ» (Ψαλμ. 71,11), «καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς» (Ψαλμ. 71,17). (Εἰσαγγελικὴ Ἀπόδειξις Γ' II P.G. 22,177A-179A. ΒΕΠΕΣ 27:100-101).

μηνευτικὰς προϋποθέσεις, ἦτοι, τὴν ἀξιολογικὴν ἐνότητα τῶν δύο Διαθηκῶν καὶ τὰς θεματικὰς ἀνάγκας.

α) Ἄπλοῦς τύπος, ἦτοι χρησιμοποίησις ἑνὸς «ἀρχετύπου» κειμένου τῆς Παλαιᾶς καὶ ἑνὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης. Σχετικὸν παράδειγμα ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ G - 4144, ἐνθα¹ ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας συνοφαινει εἰς τὸ κείμενον αὐτοῦ «ἀρχετύπον» ἐκ τῆς Γενέσεως 49,11 καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου 15,1. Πρόκειται περὶ It 2.1 καὶ It 3.1. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν² τοῦ ἀποσπάσματος G - 4572 (Εὐσεβίου Καισαρείας, Κατὰ Μαρκελλοῦ B, 3, P.G. 24:808AB, ΒΕΠΕΣ 29:453).

β) Πολλαπλοῦς τύπος, ἦτοι συνόμαρξις παραθεμάτων «ἀρχετύπων» κειμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (It 2) καὶ «ἀρχετύπων» ἐκ τῆς Καινῆς (It 3). Σχετικὸν παράδειγμα ὑπάρχει εἰς τὸ G-4577, ἐνθα ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας³ παραθέτει δύο «ἀρχέ-

1. «Μετὰ τοῦτα πάντα ἐπιλέγεται «δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἑλικί τὸ ὑποζύγιον τῆς ὄνου αὐτοῦ...» (Γεν. 49,11) αἰνίττεσθαι δὲ ἠγοῦμαι διὰ τούτων τὸν μὲν πῶλον αὐτὸν τὸν τῶν ἀποστόλων καὶ μαθητῶν τοῦ σωτήρος ἡμῶν χορόν, τὴν ἄμπελον ἐν ἣ τὸν πῶλον προσέδησεν τὴν ἐνθεον καὶ ἄορατον αὐτοῦ δύναμιν, ἣν αὐτὸς παριστάς ἐδίδασκε λέγων «ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν» (Ἰω. 15,1). Ἐλιξ δὲ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀποδοθείσης εἴη ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ λόγου διδασκαλία, ἐν ἣ τὸν πῶλον τῆς ὄνου κατεδήσατο, τὸν νέον ἐξ ἐθνῶν λαόν, γέννημα τυγχάνοντα τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ» (Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις Η. 1 P.G. 22:593A. ΒΕΠΕΣ 27:327, πρβλ. G - 2603).

2. «οὕτω γοῦν καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν, ὡσπερ μικρῶ πρόσθεν ἔφαμεν «ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφῇν δούλου λαβῶν» (Φιλ. 2,7), διὰ τῆς μορφῆς τοῦ δούλου τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῖν σημαίνων σάρκα, ἣν ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεὸς τῇ ἑαυτοῦ διαπλάτων σοφίᾳ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον» ἔφη «κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν» (Γεν. 1,26), καλῶς τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα ὀνομάζων εἰκόνα, ἥδει γὰρ ἀκριβῶς ὅτι εἰκὼν ἔστι μικρὸν ὕστερον τοῦ ἑαυτοῦ λόγου». Πρβλ. G - 4573.

3. «καὶ ταῦτα σφόδρα ἀβλεπτῶν εἶρηκεν, οὐκ ἐννοήσας ὡς καὶ ὁ υἱὸς δύναται ἔμψυχός ποτε εἰκὼν τοῦ ἰδίου πατρὸς λεχθῆναι, ἐπειδὴν ἡ τῷ πατρὶ ὁμοιότητος. τοῦτο γοῦν καὶ ἡ γραφὴ διδάσκει ἡ λέγουσα «ἐξήσεν δὲ Ἀδάμ τριάκοντα καὶ διακόσια ἔτη, καὶ ἐγέννησε κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ» (Γεν. 5,3). καὶ περὶ τῆς θεότητος δὲ τοῦ υἱοῦ ὁ ἀπόστολος διδάσκει λέγων «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμόν ἠγάθησεν τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν» (Φιλιπ. 2,6-7), καὶ πάλιν «ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως» (Ἐβρ. 1,3) καὶ ἐν ἐτέροις δὲ εἶρηται «ἀπαύγασμα γὰρ ἐστίν φωτός αἰδίου, καὶ ἔσοπτρον ἀκκληιδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ» (Σοφ. Σολ. 7,26). αὐθις δὲ ὁ ἀπόστολος «ἀπεκδύσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον

τυπα» κείμενα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Γεν. 5,3 καὶ Σοφ. Σολ. 7,26) καὶ τρία ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Φίλιπ. 2,6-7. Ἐβρ. 1,3 καὶ Κολασ. 3,9-10). Ταῦτα τοποθετεῖ κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν: It 2.1, It 3.1, It 3.2, It 2.2, καὶ It 3.3.

γ) Σωφρείτης «ἀρχετύπων» κειμένων υφίσταται, ὅταν ἐντὸς ἐνὸς πατερικοῦ ἀποσπάσματος παρατηρεῖται δίκην συρραφῆς πλήθος παραθεμάτων ἐκ τῆς Βίβλου. Τὸ φαινόμενόν τοῦτο συνιστᾷ τὰ λεγόμενα «Μαρτύρια»¹ ἢ «Testimonia»², τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν ἐξαίρετον ἔρευναν τοῦ Daniélou, πρέπει εἰς προσεχῆ προσπάθειαν νὰ ἐξετασθοῦν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐδῶ τιθεμένων ἀρχῶν. Τὰ πορίσματα θὰ εἶναι χρησιμώτατα διὰ τὴν κατανόησιν δλοκλήρου τοῦ ἐρμηνευτικοῦ θέματος.

Μία τρίτη ὁμάς «ἀρχετύπων» κειμένων περιλαμβάνει παραθέματα βιβλικῶν κειμένων καὶ ἐξωβιβλικῶν συγγραφέων, ὅπως λ.χ. τὸ G - 2603, ἐνθα³ ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας παραθέτει τέσσερα βιβλικά «ἀρχετύπα» (Γε-

τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος» (Κολ. 3,9-10) λέγων, δῆλός ἐστιν οὗ τὴν σάρκα εἰρησθαι διδάσκων τὴν εἰκόνα εἶναι τοῦ Θεοῦ (Κατὰ Μαρκέλλου Α, 4, P.G. 24, 764C-785A, ΒΕΠΕΣ 29:31-32).

1. Ὁ Ἰουστίνος εἰς τὴν Ἀπολογία του Ι, 53,1 (P.G. 6:405C, ΒΕΠΕΣ 3:189) ἀναφέρεται εἰς «μαρτύρια πρὶν ἢ ἐλθεῖν αὐτόν (τ.ἔ. τὸν Χριστόν) ἀνθρώπον γενόμενον κηρυγμένα περὶ αὐτοῦ εὐρομεν καὶ οὕτως γενόμενα ἐωρῶμεν...». Ὁ ἴδιος εἰς τὸν Διάλογον πρὸς Τρύφωνα 61 (P.G. 6:613C, ΒΕΠΕΣ 3:265) προσδιορίζει «μαρτύριον δὲ καὶ ἄλλο ἡμῖν, ὡ φίλοι, ἔφην, ἅ π ὁ τ ὶ ῶ ν γ ρ α φ ὶ ῶ ν δ ὴ σ ω...». Τὸν αὐτὸν προσδιορισμὸν συναντῶμεν καὶ εἰς τὸν Ὠριγένην (εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ε, VI (P.G. 14:192B, ΒΕΠΕΣ 11:330). Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματεῖς 2, IV (P.G. 8:944B, ΒΕΠΕΣ 7:331) ὁμιλεῖ, πρῶτον, περὶ ἱστορικῶν μαρτυριῶν («τί οὖν ἔτι τὰ τῆς πίστεως ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν ἱστορίας ἀναλεγόμενα παρατίθεται μαρτύρια»), δεύτερον, περὶ «μαρτυρίων» ἐκ «τῶν παρ' Ἑλλησι γραφῶν» Στρωματεῖς Ε, II (P.G. 9:29 καὶ ΒΕΠΕΣ 8:116) καί, τρίτον, περὶ «μαρτυρίων» ἐκ τῶν «θειῶν λογίων», Στρωματεῖς ΣΤ, XV (P.G. 9:345C, ΒΕΠΕΣ 8:224). Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, Κατὰ Ἀρειανῶν, λόγος Β 39 (P.G. 26:229B, ΒΕΠΕΣ 30:212), ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐνόητην Πατρὸς καὶ Υἱοῦ λέγει «γέγραπται καὶ δεῖκνυται τὰ μαρτύρια». Τέλος, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγας μαρτυρίας, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Θεολογικὸς Πέμπτος (P.G. 36:165AB, ΒΕΠΕΣ 59:280-281) λέγει «τῶν μαρτυριῶν ἐσμός, ἐξ ὧν, ὅτι καὶ λίαν ἔγγραφος ἡ τοῦ Πνεύματος θεότης ἐπιδειχθήσεται τοῖς μὴ λίαν σκαιοῖς, μηδὲ ἄλλοιροῖς τοῦ πνεύματος».

2. Παραπέμπομεν πρῶτον εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Jean Daniélou, *Études d'exégèse Judéo-Chrétienne* (Les Testimonia), ἐν *Theologie Historique* N° 5, Paris 1966.

3. «Πάλιν Μωσῆς καὶ τούτους εἶναι γεννητοὺς διδάξαντος δι' ὧν ἔφησε: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γεννηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ ὥστε φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας· καὶ εἰς ἐνιαυτοὺς» (Γεν. 1,14), «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς

νέσεως 1,14, Γενέσεως 1,16 ἐξ., Ψαλμῶν 32,6 καὶ Γενέσεως 1,17) καὶ ἐν ἐξωβιβλικὸν ἐκ τοῦ Πλάτωνος (Τίμαιος XI 38 BC). Ἔχομεν δηλαδὴ κατὰ σειρὰν It 2.1, It 2.2, It 4, It 2.3 καὶ It 2.4.

Αἷται εἶναι αἱ βασικαὶ ποικιλίαι πυκνότητος, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ παράθεσις τῶν «ἀρχετύπων» παραθεμάτων. Ἡ τελικὴ τούτων ταξινόμησις ἀπαιτεῖ περαιτέρω ἐξειδικευμένην ἔρευναν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ἐκτὸς τῶν στόχων τῆς παρούσης.

2.2.5 Λογότυπος σχέσεως «ἀρχετύπου» πρὸς τὴν «εἰκόνα» αὐτοῦ (It 5).

Ὁ λογότυπος οὗτος εἶναι δηλωτικὸς τῆς σχέσεως τῶν ἐννοιολογικῶν «ἀρχετύπων» ἢ βιβλικῶν παραθεμάτων πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἐννοιολογικὴν «εἰκόνα» αὐτῶν, ἄλλως δηλωτικὸς τῆς σχέσεως μεταξὺ «συνόλου ἀφετηρίας» καὶ «συνόλου ἀφίξεως». Ὁ λογότυπος οὗτος εἶναι ὁ σημαντικώτερος ὄλων, ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξίς τούτου ἐντὸς τοῦ πατερικοῦ λόγου δηλοῖ, ὅτι ἔχομεν μεταχρονισμὸν τοῦ βιβλικοῦ κειμένου καὶ ἐπομένως τὸ ἢ τὰ βιβλικά κείμενα ἐρμηνεύονται οὗτος χρησιμεύει τρόπον τινὰ ὡς γέφυρα μεταξὺ τοῦ βιβλικοῦ κειμένου καὶ τῆς ἔρμηνείας του.

Ἡ Σημειωτικὴ τοῦ λογότυπου τούτου ποικίλλει· ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ ρηματικῶν τύπων καὶ ἐκφράσεων. Δειγματολογικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία παρατίθεται εἰς τὴν παράγραφον 3 («Συνθέσεις ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων»), ἐνετόπισε μερικὰς κατηγορίας χρησιμοποιοῦμένων ρημάτων καὶ ἐκφράσεων. Σημειωθῆτω δ' ὅτι τὰ αὐτὰ ρήματα εἶναι δυνατόν, λόγῳ τῆς σημειωτικῆς ὁμοιότητος τοῦ It 1 πρὸς τὸν It 5, νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς It 1, ὡς ὑπεδηλώθη ἤδη (σ. 15).

μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρας· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ» (Γεν. 1,26 κ. ἐξ.), ὁμοίως ὁ Πλάτων «Ἐξ οὖν λόγου (φῶσι) καὶ διανοίας Θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γενηθῆ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλάνητες, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε, σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ Θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς». Ἐπιτήρει δὲ εἰ μὴ τὸ «ἐξ οὖν λόγον καὶ διανοίας Θεοῦ» εἰρημένον τῷ Πλάτωνι ὅμοιον ἂν εἶη τῷ παρ' Ἑβραίοις φάσκοντι «τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν» (Ψαλμὸς 32,6)· ἀλλὰ καὶ Μωσῆς εἰπόντος «καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι» (Γεν. 1,17) ὁμοίᾳ κέχρηται καὶ ὁ Πλάτων φωνῇ τῇ «ἔθηκεν», εἰπὼν «σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ Θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς» (Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευή, ΙΑ', λα' P.G. 21,929BC, ΒΕΠΕΣ 26:52).

Παραδείγματα It 5 ἐκ τῶν εἰς τὴν παράγραφον 3 (Συνθέσεις ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων) παρατιθεμένων ἀποσπασμάτων.

(Φημί)

«ἤ φησὶ διὰ μὲν Μουσέως»	(G - 2371)
«ὅπερ καὶ Παῦλος σημαίνων φησὶ»	(G - 2371)
«φησὶν»	(G - 6606) (G - 4937)*
«Καθὼς ἡ Γραφή φησιν εἰρηκεῖναι τῷ ὄφει τὸν Θεόν»	(G - 0109)
«ὅς φησιν»	(G - 0298)
«φησὶ γοῦν καὶ ἐν τῷ Ἰούδα»	(G - 0325)
«οὕτως γάρ φησιν ὁ Θεός»	(G - 0074)
«διὰ δὲ τῆς ὠφελιμωτάτης βίβλου τοῦ ποιμένος (φησὶ)»	(G - 2371)

(Λέγω)

«τὸν δὲ σκοπὸν τῆς χρήσεως ὑπέβαλεν ὁ Ἀπόστολος, διὰ μιᾶς λέξεως εἰπὼν»	(G - 6606)
«ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν Θεόν»	(G - 0072)
«λέγων»	(G - 0072)
«τὸ δὲ εἰπεῖν»	(G - 0096)*
«ὅταν λέγη»	(G - 0298)
«καὶ εἶπεν»	(G - 0074)*
«λέγει γὰρ αὐτῷ»	(G - 0140)
«ὅτε εἶπεν ὁ Θεός»	(G - 4683)*
«ὅτε δὲ τοῦτο ἀληθές, εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς Ὡσηὲ»	(G - 1556)
«τὸ γὰρ ... νομίσωμεν λέγεσθαι»	(G - 1511)
«καὶ τῷ Νῶε εἶρηκεν»	(G - 4670)*
«Εἰ δὲ ἦν οὐκ ἀγνοῶν, οὐκ ἂν προέλεγε τῷ Νῶε»	(G - 4670)*
«Ὡς εἶρηκεν ὁ Ἀπόστολος»	(G - 4680)*
«πρὸς οὓς ἀθέμιτον αὐτῷ ψεύδεσθαι λέγοντι»	(G - 4936)

(Ἀκούω)

«ἠκούσαμεν τε»	(G - 4680)*
«Ἄλλ' ὥσπερ μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι εἰς τὸν τόπον αὐτὸν καὶ ἀ- κούσαι»	(G - 6605)
«ὡς οἱ πολλοὶ ἀκούουσιν»	(G - 1510)*

(Ἐπάγω)

«ἐπάγαγε»	(G - 4937)*
«ἀλλὰ γὰρ σύγκρισιν θεῖναι τῆς σοφίας καὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπων ἀγαθῶν νομιζομένων βουλόμενος, ταῦτα ἐπήγαγε»	(G - 4937)*

* Τὰ δι' ἀστερίσκου σημειούμενα παραδείγματα προέρχονται ἐκ μὴ παρατιθε-
μένων εἰς τὰ παραδείγματα (σελ. 660 ἐξ.) κειμένων.

(Ἑρμηνεύω) «ἐρμηνεύεται»	(G - 1594)
(Εὐδηλόν ἐστι) «ὡς ἐκ τούτου εὐδηλον εἶναι ὅτι»	(G - 4683)*
(Κελεύομαι) «οὕτω καὶ ἐπειδὴ ἐκελεύθημεν»	(G - 6605)
(Λαμβάνω ἐντολήν) «τὴν πρώτην ἐντολήν ἔλαβεν Ἀδάμ»	(G - 6650)
(Ἦγοῦμαι) «ταύτη γὰρ ἐκείνην ἡγητέον πληροῦσθαι τὴν ψυχὴν»	(G - 2760)
(Μηνύω) «μηνύει ὁ λόγος ὁ προφητικός» «μηνύεται»	(G - 0298) (G - 1706)
(Διὰ τοῦτο) «Σὺ, διὰ τοῦτο εἶ»	(G - 4216)
(Οἶομαι) «ὡς οἶονταί τινες» «παραπλησίως δὲ τούτοις ὡς ἐγὼ οἶμαι»	(G - 0100)* (G - 1510)*

Ἡ λογικὴ ἀνάλυσις καὶ κατάταξις τῆς σχέσεως τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου πρὸς τὴν ἐρμηνευτικὴν του «εἰκόνα», ἂν καὶ περιλαμβάνεται εἰς τοὺς στόχους τῆς ἐρεῦνης, δὲν περιέχεται εἰς τὴν παρούσαν δημοσίευσιν, πρό-οριζομένη μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν αὐτῆς πρὸς αὐτοτελεῖ ἔκδοσιν. Ἀπὸ τοῦδε δύναται νὰ λεχθῆ ὅμως, ὅτι ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνδείξεις, καθ' ἃς ὁ It 5 διαφορίζεται ἐννοιολογικῶς εἰς σχέσιν (α) ἀναφορᾶς, σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.0, (β) πυραμιδοειδῆ (ἦτοι ἐπάλληλον, ὑπάλληλον καὶ συνάλληλον), σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.1, (γ) ἰσότητος ἢ ταυτότητος, σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.2, (δ) ἰσοτιμίας ἢ ἰσοδυναμίας, σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.3, (3) ἀντιφάσεως ἢ ἀντιρρήσεως, σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.4 καὶ (στ) ἐναντιώσεως ἢ ἀντιθέσεως, σημειουμένην ἐνδεχομένως ὡς It 5.5.

2.2.6 Οἱ λογότυποι ἐρμηνείας ἢ «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (It 6, It 7 καὶ It 8).

Πρόκειται περὶ τοῦ τμήματος ἐκείνου τοῦ κειμένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν ἐννοιολογικὴν

εἰ κ ὀ ν α τοῦ παρατιθεμένου βιβλικοῦ ἢ βιβλικῶν κειμένων, τ.ἔ. τῶν βιβλικῶν ἔννοιολογικῶν «ἀρχετύπων» καὶ ἀποτελεῖ λογικῶς, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ It 5 («λογοτύπου σχέσεως») δηλουμένην ἢ ὑποδηλουμένην ἔννοιολογικὴν σχέσιν, τὸ «σύνολον ἀφίξεως» τῆς σχέσεως ταύτης.

Διακρίνομεν σημειωτικῶς τοὺς λογοτύπους ἔρμηνείας, ἀναλόγως τῆς προθέσεως τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», εἰς περιλαμβάνοντας ἔρμηνευτικὴν θέσιν ἢ ἔρμηνείαν (σημειοῦνται ὡς It 6), εἰς περιλαμβάνοντας ἔρμηνευτικὸν συμπέρασμα (σημειοῦνται ὡς It 7) καὶ εἰς διατυπώντας τὰς πρακτικὰς συνεπείας ἢ ἐφαρμογὰς τῆς προδιατυπωθείσης ἔρμηνείας ἢ τοῦ ἔρμηνευτικοῦ συμπεράσματος (σημειοῦνται ὡς It 8). Ἔχομεν δηλαδή ἔρμηνείαν, ἔρμηνευτικὸν συμπέρασμα καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἔρμηνείας εἰς τὴν ζωὴν.

2.2.6.0 Ὁ Λογότυπος προτεινομένης ἔρμηνευτικῆς «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (It 6).

Ὁ λογότυπος οὗτος συνιστᾷ ἐξ ἐπόψεως περιεχομένου μεταχρονισμὸν, δηλαδὴ σύγχρονον τῆς ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως μεικτοῦ κειμένου ἔρμηνείαν τοῦ βιβλικοῦ κειμένου (ἀρχετύπου λόγου). Ὁ λογότυπος οὗτος ἀποδίδει διὰ νέας Σημειωτικῆς τὴν σημασίαν, τὴν περιεχομένην εἰς τὴν Σημειωτικὴν τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου καὶ ὡς διαδικασία ἀποτελεῖ τὸ ἔννοιολογικὸν «σύνολον ἀφίξεως» τοῦ ἔννοιολογικοῦ «συνόλου ἀφετηρίας», δηλαδὴ τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου.

Τὰ ἔννοιολογικὰ ταῦτα «σύνολα ἀφίξεως» ἢ αἱ ἔρμηνευτικαὶ θέσεις τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως» κ.ἄ. κατατάσσονται ἀναλόγως τῆς Σημειωτικῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἐξῆς:

- α) Λογότυπος συνυφαινομένης μετὰ τοῦ λογοτύπου σχέσεως (It 5) ἔρμηνευτικῆς θέσεως. Τοῦτο συμβαίνει, ὅταν σημειωτικῶς συμπίπτουν ἀμφότεροι οἱ εἰρημένοι λογότυποι καὶ καθίσταται δυσχερὴς ἢ σαφὴς σημειωτικὴ κατάταξις. Εἰς τὰς λογοτυπικὰς ἀναλύσεις τοῦ κειμένου Μ Λ ἢ περίπτωσις αὕτη σημειοῦται ὡς It 6. Ὡς παράδειγμα τῆς περιπτώσεως ταύτης φέρομεν τὸν σχετικὸν λογότυπον ἐκ τοῦ δελτίου G-2634, ἔχοντα ὡς ἐξῆς: «Πῶς δ' ἂν ἄλλως εἰκῶν ἐπινοοῖτο Θεοῦ καὶ ὁμοίωμα ἢ κατὰ τὰς ἐν τῷ Θεῷ δυνάμεις καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁμοιότητα;»¹.

Ἐκ τῆς λογοτυπικῆς ἀναλύσεως ὁλοκλήρου τοῦ ἀποσπάσματος προ-

1. Εἰσαβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευὴ ΙΑ', 27-28 (P.G. 21:917BCD, ΒΕΠΕΣ 26:46-47).

κύπτει ὅτι ἡ σχέσηis μεταξύ It 2 καὶ It 6, δηλαδή ὁ It 5 ἐμπεριέχεται εἰς τὴν ἐρωτηματικὴν δομὴν τοῦ It 6.

β) Λογότυπος ὑπονοουμένης ἐρμηνείας, σημειούμενος εἰς τὴν λογοτυπικὴν ἀνάλυσιν ὡς It 6.0, ὑφίσταται, ὅταν ἡ ἐρμηνευτικὴ θέσις διευτυπώθῃ προγενεστέρως καὶ ὑπαινίσσεται ταύτην ὁ «Ἐκκλησιαστικὸς Συγγραφεὺς» ἐντὸς τοῦ ἀναλυομένου δελτίου, ἢ ὅταν ἡ ἐρμηνευτικὴ θέσις ἐτέθῃ ὡς ἐπιγραφή τοῦ ἀναλυομένου τμήματος. Παράδειγμα τοιαύτης περιπτώσεως ἔχομεν εἰς τὸ G - 2595, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀπουσιάζει ὁ It 6, ἔχων ὡς ἐξῆς, «Ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὠμίλουν (ἐνν. οἱ πρωτόπλαστοι)»¹, εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀποσπάσματος.

γ) Λογότυπος ἐκπεφρασμένης ἐρμηνευτικῆς «εἰκόνας» ἢ θέσεως. Ἐάν, τὸ ἀναλυόμενον ἀπόσπασμα τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», περιέχῃ μίαν μόνον ἐκπεφρασμένην ἐρμηνευτικὴν θέσιν, ἢ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, κατὰ σειρὰν, εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως καὶ ἄλλων, τότε αὕτη σημειοῦται ὡς It 6.1. Ἐκ πλειόνων παραδειγμάτων, παρατιθεμένων εἰς τὴν παράγραφον 3 («συνθέσεις ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων»), μνημονεύομεν ἐνταῦθα δύο περιπτώσεις. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

«Πάντες δηλαδή οἱ κατ' οὐρανὸν ἄγγελοι, τὰ τε πνεύματα τὰ λειτουργικά (Ἑβρ. 1,4) καὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις, οἱ τε ἐπὶ γῆς ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταί, καὶ μετὰ τούτοις ἅπαντες οἱ ἐξ ἔθνων δι' αὐτοῦ τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθῆ πατέρα Θεὸν ἐπιγραφάμενοι, οἵτινες Θεὸν λόγον ὄντα τὸν Χριστὸν μεμαθηκότες, ὡς Θεὸν προσκυνεῖν αὐτοὺς ὁμολογοῦντας»².

Ἡ δευτέρα ἔχει ὡς ἐξῆς:

«οὕτω καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν παράβασιν κεχερωσμένα εἰσι καὶ ἡρηλωμένα καὶ ἀκανθώδεις»³.

δ) Λογότυπος δευτέρας, τρίτης κ.ο.κ. ἐκπεφρασμένης κατὰ σειρὰν ἐρμηνευτικῆς θέσεως, σημειουμένων ἀναλόγως ὡς It 6.2, It 6.3 κ.ο.κ. Ἐνίοτε παρατηρεῖται εἰς τὸ αὐτὸ δελτίον τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως», ὅτι ὑπάρχουν ὅλαι σχεδὸν αἱ περιπτώσεις

1. G - 2595: Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευὴ IB', 14. (P.G. 21: 973C, ΒΕΠΕΣ 26:75).

2. G - 4147: Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις Η. 1 (P.G. 22:589A, ΒΕΠΕΣ 27:325).

3. G - 4214: Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Ὁμιλίαι πνευματικά. (P.G. 34:612C-613A, ΒΕΠΕΣ 41:236).

τοῦ It 6, ἴτοι It 6.1. It 6.2. καὶ It 6.3 καὶ It 6.4., ὅπως εἰς τὸ δελτίον G - 4564, ἔνθα ἔχομεν τὰς ἐπομένας κατὰ σειρὰν ἑρμηνευτικὰς θέσεις ἐπὶ τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου.

It 6.1 «ὄρῳς ὅπως ὄφθαι ἑαυτὸν τοῖς πατράσιν»

It 6.2 «πότε δὲ ὄφθῃ»

It 6.3 «πῶς δὲ ὄφθῃ ἀλλ' ἐν σχήματι ἀνθρωπίνῳ τίνα δὲ χρῆν πιστεύειν εἶναι τοῦτον ἢ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ;»

It 6.4 «τὴν προῦπαρξιν ἑαυτοῦ παριστὰς λευκότεα».

2.2.7 Λογότυπος ἐπιλεγείσης «εἰκόνας» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (It 7).

Ὁ λογότυπος οὗτος περιλαμβάνει τὸ συμπέρασμα τῆς ὅλης ἑρμηνευτικῆς διαδικασίας. Ἔχει δύο παραλλαγὰς, τῶν ὁποίων ἡ Σημαντικὴ εἶναι ἰδιότυπος εἰς κάθε «Ἐκκλησιαστικὸν Συγγραφέα».

- α) Λογότυπος ἑρμηνευτικοῦ συμπεράσματος ὑφίσταται, ὅταν ὁ ὑπὸ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως» δεκτὸς «μεταχρονισμὸς» (ἑρμηνεία) τοῦ βιβλικοῦ κειμένου διατυποῦται μόνον ἅπαξ ὡς συμπέρασμα (σημειοῦται ὡς It 7), ὡς εἰς τὰ ἐπόμενα παραδείγματα:
- α) «ὄθεν εἰκότως ἀνατρέχουσιν εἰς μίαν ἀρχὴν καὶ εἰς ἓνα Θεὸν συνίσταται ἡμῖν τὰ τῆς εὐσεβοῦς Θεολογίας»².
- β) «καὶ περὶ αὐτῶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὅτι τε γενητὸς εἶη καὶ ὡς αὐτὸς πρὸ πάντων εἶη καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίητο»³.

- β) Λογότυπος προδιατυπωθέντος ἑρμηνευτικοῦ συμπεράσματος ὑφίσταται, ὅταν τοῦτο περιέχεται ὡς ἑρμηνευτικὴ θέσις, ὡς It 6, It 6.0. κ.λπ. Ὁ ὑπὸ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως» ἀποδεκτὸς μεταχρονισμὸς τοῦ βιβλικοῦ κειμένου ἐπαναλαμβάνεται συμβατικῶς εἰς τὸν παρόντα λογότυπον, σημειούμενος ὡς It 7.0. Σχετικὸν εἶναι τὸ ἐπόμενον παράδειγμα:⁴.

«Ἐμπαλιν δὲ τὰ ἔθνη, τὸν Χριστὸν ἐπιγνόντα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν ἐπιγράψαντο σωτῆρα καὶ προσδοκίαν (Γεν. 49,10)».

1. Εὐσεβίου Καισαρείας. Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεολογίας Β, 21. (P.G. 24:953D-956A, ΒΕΠΕΣ 29:121).

2. G - 4111 : Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις Ε, 8, (P.G. 22:380D-381A, ΒΕΠΕΣ 27:207).

3. G - 4564 : Εὐσεβίου Καισαρείας, Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεολογίας Γ', 2, (P.G. 24:980BC, ΒΕΠΕΣ 29:133-134).

4. G - 4143 : Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Ἀπόδειξις Η', 1, (P.G. 22:593A, ΒΕΠΕΣ 27:327).

ΠΙΝΑΞ 1: ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΛΟΓΟΤΥΠΩΝ ΕΞΗΓΗΣΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ

It 8	⊖	θεσις λογοτύπου ερμηνείας της " εικόνας " (ερμηνείας) του " αρχετύπου " (βιβλικού) λόγου.
It 7	⊖	θεσις λογοτύπου ερμηνείας ερμηνευτικής " εικόνας " (ερμηνείας) του αρχετύπου λόγου.
It 6	⊖	θεσις λογοτύπου προσειλημμένης ερμηνευτικής " εικόνας " (ερμηνείας) του " αρχετύπου " (βιβλικού) λόγου.
It 5	⊖	θεσις λογοτύπου σχέσης του " αρχετύπου " λόγου προς την " εικόνα " (ερμηνεία) του.
It 4	⊖	θεσις λογοτύπου " αρχετύπου " λόγου εβραϊκού συγγραφέως.
It 3	⊖	θεσις λογοτύπου " αρχετύπου " λόγου της Καινής Διαθήκης.
It 2	⊖	θεσις λογοτύπου " αλλητύπου " λόγου της Παλαιάς Διαθήκης.
It 1	⊖	θεσις λογοτύπου ερμηνείας.

2.2.8 Λογότυπος ἐφαρμογῆς τῆς «εἰκόνος» τοῦ «ἀρχετύπου» λόγου (It 8).

Ὁ λογότυπος οὗτος περιλαμβάνει τὰς πρακτικὰς συνεπειὰς τοῦ ὑπὸ «Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως» ἀποδεκτοῦ «μεταχρονισμοῦ» (ἐρμηνείας) τοῦ βιβλικοῦ κειμένου καὶ ἀναφέρεται εἰς θέματα πρακτικοῦ, λειτουργικοῦ καὶ λοιποῦ βίου ἢ συμπεριφορᾶς.

Τὰ παραδείγματα τοῦ λογοτύπου ἐφαρμογῆς εἶναι πολλὰ, ἐνδεικτικῶς παραθέτω τὸ ἐξῆς: «τούτου δ' ἀπάτη καὶ τοὺς προπάτορας ἡμῶν τοῦ γένους τῆς θειοτέρας λήξεως ἀποπεσεῖν, διὸ καὶ χρῆναι διὰ παντός ἐργηγορέναι πρὸς τὰς τοῦ δηλωθέντος κακοτέχνους ραδιουργίας»¹.

3. Αἱ συνθέσεις τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων (Ἐξηγησιογραφήματα).

Μετὰ τὴν περιγραφὴν ἐκάστου τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων, στρεφόμεθα εἰς τὴν δειγματοληπτικὴν ἐξέτασιν τῶν συνθέσεων τούτων, ὡς αὐτὰ ἐμφανίζονται εἰς διαφόρους Ἐκκλησιαστικοὺς Συγγραφεῖς. Πρόθεσις τῆς ἐξετάσεως δὲν εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς ἰδιοτυπίας ἐκάστου συγγραφέως. Αὕτη θὰ ἀπαιτήσῃ νέαν ἐξειδικευμένην ἔρευναν. Ἐπιδιώκεται ἡ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως, ἐὰν ὑπάρχουν, κοινῶν τύπων συνθέσεως τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων.

3.1 Τὸ Ἐξηγησιογράφημα

Διὰ τὴν παραστατικωτέραν ἔκθεσιν τῆς συνθέσεως τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων, ἐπενοήσαμεν ἓν γραμμικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσαμεν «Ἐξηγησιογράφημα (Exegesiographem)». Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτῶ ζωνῶν, αἱ ὁποῖαι ἀριθμοῦνται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ Ἐξηγησιογραφήματος καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ὀκτῶ ἐρμηνευτικοὺς λογοτύπους. Αἱ ὀκτῶ ζῶναι διακρίνονται εἰς δύο περιοχάς, τὴν κάτωθι τῆς ζώνης 5 καὶ τὴν ἄνωθεν ταύτης. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν «ἀρχετύπων» κειμένων, δηλαδὴ τῶν It 2, It 3 καὶ It 4. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς ἐρμηνευτικῆς «εἰκόνος», δηλαδὴ τῶν ἐξηγήσεων, ἧτοι τῶν It 6, It 7 καὶ It 8.

Ὁ καταρτισμὸς τοῦ ἐξηγησιογραφήματος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς ἐκάστην λογοτυπικὴν ἀνάλυσιν λογοτύπου καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ σήμανσις τοῦ ἐπομένου λογοτύπου εἰς τὴν ἐπομένην κάθετον στήλην καὶ εἰς ὕψος ἀνάλογον πρὸς τὸν λογότυπον (βλ. πίνακα θέσεως ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων εἰς τὸ «Ἐξηγησιογράφημα») (Πίναξ Νο 1).

Ἐξ ἑνὸς Ἐξηγησιογραφήματος συνάγονται ἀμέσως πολλὰ συμπερά-

1. G - 4811 : Ἐδσεβίου Καισαρείας, Ἐδαγγελικὴ Προπαρασκευὴ Ζ', 13 (P.G. 21: 536BC, ΒΕΠΕΣ 25:254).

σματα, ὅπως ὁ λογότυπος ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς ἐρμηνευτικῆς διαδικασίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν χρησιμοποιουμένων «ἀρχετύπων», τῶν διατυπουμένων ἐρμηνευτικῶν θέσεων, ἐρμηνευτικῶν συμπερασμάτων καὶ ἐφαρμογῶν. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, ἡ σύγκρισις μεγάλου ἀριθμοῦ ἐξηγησιογραφημάτων θὰ ὀδηγήσῃ εἰς σημαντικὰ συμπεράσματα.

3.2 Ἐναρξίς καὶ λήξις Ἐξηγησιογραφημάτων.

Συγκρίνοντας τὰ ἐξηγησιογραφήματα τῶν εἰς τὴν παράγραφον 3.3 τῆς παρούσης ἐκθέσεως παραδειγμάτων λογοτυπικῆς ἀναλύσεως συνάγομεν τὰ ἑξῆς:

Ἡ σημειοῦσα τὴν ἐξηγητικὴν διαδικασίαν τάξις τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων παρουσιάζεται ἄλλοτε μὲν ἀ ν ι ο ὕ σ α¹, δηλαδὴ ἀρχομένη, ἀπὸ τοῦ lt 1 ἢ lt 2, ἄλλοτε δὲ κ α τ ι ο ὕ σ α², δηλαδὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ lt 7 ἢ lt 6 ἢ lt 5.

Δύναται βεβαίως νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἀ ν ι ο ὕ σ α διαδικασία, δηλαδὴ ἡ θέτουσα κατόπιν τὰς ἐρμηνευτικὰς θέσεις, ἀντιστοιχεῖ πρὸς εἶδος τι πα ρ α γ ω γ ῆ ς, ἐνῶ ἡ κ α τ ι ο ὕ σ α, διατυποῦσα πρῶτον τὰς ἐρμηνευτικὰς θέσεις καὶ παραθέτουσα μετὰ τὰ «ἀρχέτυπα» τούτων, ἀντιστοιχεῖ πρὸς εἶδος τι ἀ ν α γ ω γ ῆ ς. Ἡ διάκρισις ἀνιόντων καὶ κατιόντων Ἐξηγησιογραφημάτων καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ διαδικασιῶν παρουσιάζει συνθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ παραλλαγαὶ ἀνιούσης καὶ κατιούσης τάξεως εἶναι πολλαὶ καὶ πρὸς τὸ παρὸν πρόωρος πᾶσα περαιτέρω ἔκφρασις γνώμης περὶ αὐτῶν.

Ἡ κατάληξις τῆς τάξεως τῶν ἐρμηνευτικῶν λογοτύπων παρουσιάζει ὁμοίως ποικιλίαν. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν κανὼν καθοριστικὸς τοῦ καταληκτικοῦ λογοτύπου. Οὕτω τὰ προαναφερθέντα ἀποσπάσματα λήγουν δύο³ εἰς lt 8, ὀκτώ⁴ εἰς τὸν lt 7, δέκα ὀκτώ⁵ εἰς τὸν lt 6, ἔν⁶ εἰς τὸν lt 4, τρία⁷ εἰς τὸν lt 3 καὶ τέσσερα⁸ εἰς τὸν lt 2.

1. Σχετικὰ παραδείγματα ὑπάρχουν εἰς τὰ: G - 4683, G - 2371, G - 2372, G - 4880, G - 6605, G - 1509, G - 4217, G - 4234, G - 0074, G - 0072, G - 0103, G - 6650, G - 6651, G - 4804, G - 0298, G - 4216, G - 0298, G - 3531, G - 4932, G - 4214, τὰ ὁποῖα ἄρχονται ἀπὸ lt 1 καὶ ἀποτελοῦν τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν. Τὰ G - 3535, G - 0100, G - 1556, G - 0096 καὶ G - 4936 ἄρχονται ἀπὸ lt 2.

2. Σχετικὰ παραδείγματα εἰς τὰ: G - 1511 καὶ G - 2772 δι' ἑναρξιν ἀπὸ τοῦ lt 7, G - 4670, G - 4242, G - 0140, G - 1594 καὶ G - 2760 δι' ἑναρξιν ἀπὸ τοῦ lt 6 καὶ G - 1706, G - 0325, G - 4937, G - 6606 καὶ G - 2756 δι' ἑναρξιν ἀπὸ τοῦ lt 5.

3. G - 0074, G - 4214.

4. G - 3535, G - 0100, G - 1594, G - 2772, G - 6651, G - 4804, G - 4670, G - 2372.

5. G - 4683, G - 6605, G - 6606, G - 6650, G - 2756, G - 0072, G - 0096, G - 0325, G - 4937, G - 0103, G - 1511, G - 4217, G - 4234, G - 0298, G - 4216, G - 0298, G - 1556, G - 3591.

3.3 Τυπολογία τῶν Ἐξηγησιογραφημάτων.

Τὰ Ἐξηγησιογραφήματα δύναται νὰ ταξινομηθοῦν ἐξ ἐπόψεως ὁμοιότητος τῆς διανοητικῆς διαδικασίας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων εἰς διαφόρους τύπους.

Δύναται ἐπίσης νὰ γίνῃ λόγος καὶ περὶ δύο ομάδων Ἐξηγησιογραφημάτων, ἴτοι (α) τῶν ἀπλῶν ἢ στοιχειωδῶν καὶ (β) τῶν συνθέτων. Ἄπλᾶ Ἐξηγησιογραφήματα εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἡ διανοητικὴ πορεία τοῦ συγγραφέως ἀπὸ λογοτύπου εἰς λογότυπον σχηματίζει ἐμφανῶς ἓν γράμμα τῆς ἐλληνικῆς ἢ τῆς λατινικῆς ἀλφαβήτου. Ἀντιθέτως, ὡς σύνθετα Ἐξηγησιογραφήματα χαρακτηρίζονται ἐκεῖνα τὰ διαγράμματα τῆς διανοητικῆς πορείας τοῦ συγγραφέως ἀπὸ λογοτύπου εἰς λογότυπον, τὰ ὅποια σχηματίζουν συνδυασμὸν περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς γραμμάτων τῆς ἀλφαβήτου, ἐλληνικῆς ἢ λατινικῆς.

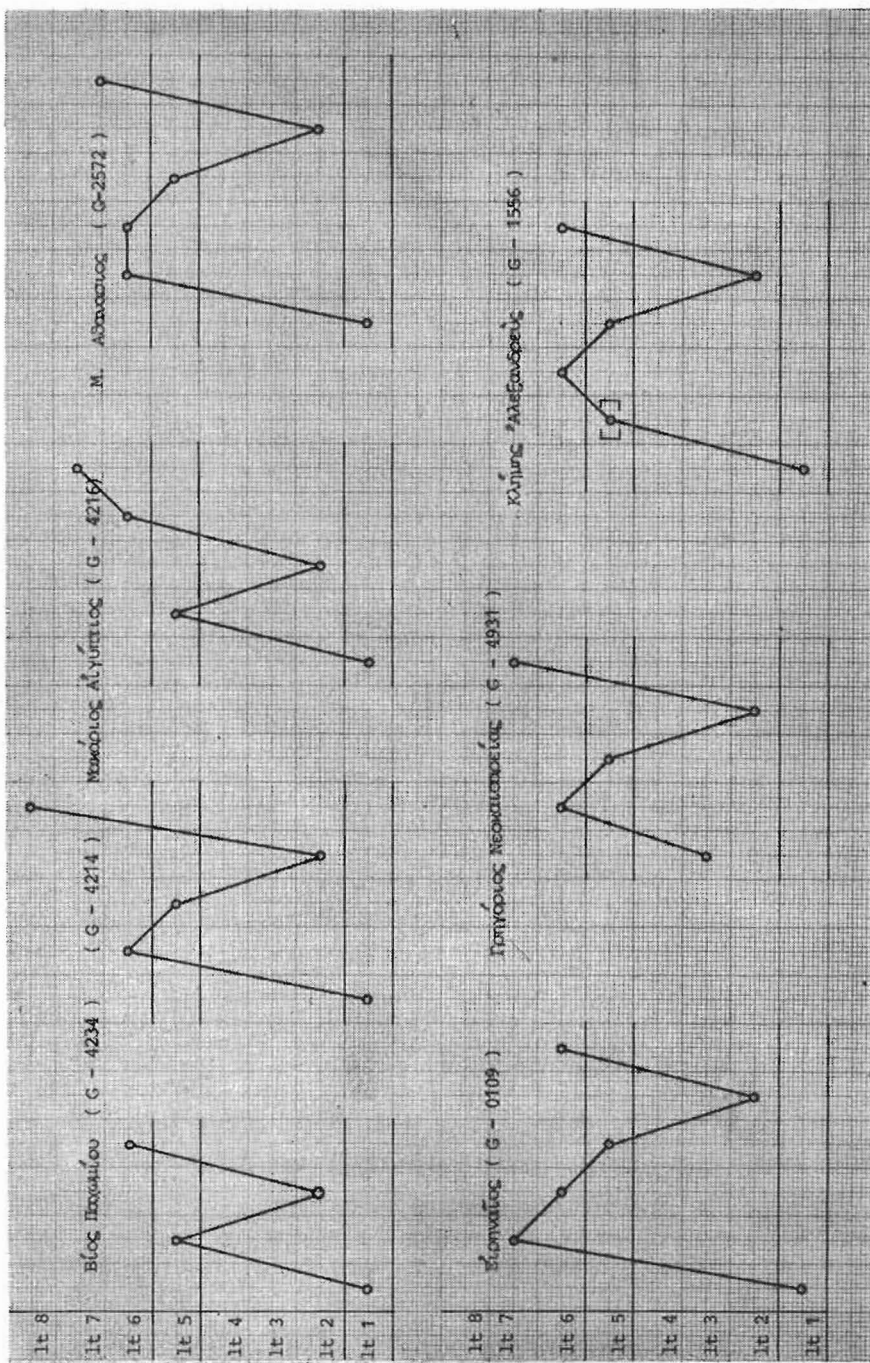
Εἰς τὴν ομάδα τῶν ἀπλῶν Ἐξηγησιογραφημάτων ὑπάγονται αἱ ἀκόλουθοι κατηγορίαι: «N», «V», «W» «F», καὶ «M».

6. G - 1706.

7. G - 4680, G - 4936, G - 4242.

8. G - 0140, G - 1509, G - 2760, G - 4932, [G - 0072].

ΠΙΝΑΞ 2: ΕΞΗΓΗΣΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΥΠΟΥ «Ν»

3.3.1 Ἄπλοϊ ἢ στοιχειώδεις τύποι Ἐξηγησιογραφημάτων.

Τύπος «Ν».

Τὸ Ἐξηγησιογράφημα παρουσιάζει σειρὰν διανοητικῆς πορείας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως ἀπὸ λογοτύπου εἰς λογότυπον, σχηματίζουσαν «Ν». Ἡ πορεία εἶναι ἀνιοῦσα ἀπὸ τοῦ lt 1 ἢ lt 2 καὶ συνήθως τὴν β' θέσιν κατέχει lt 6, ἀλλὰ καὶ lt 5.

Παραδείγματα τοιαύτης διανοητικῆς διαδικασίας, ἐπεσημάναμεν εἰς τὸν Παχώμιον (G - 4234), τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (G - 4214, G - 4216), τὸν Μ. Ἀθανάσιον (G - 2372), τὸν Εἰρηναῖον (G - 0109), τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα (G - 1556) καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Νεοκαισαρείας (G - 4931), ὡς δύναται τις νὰ διαπιστώσῃ ἐν τοῖς ἐπομένοις (Πίναξ Νο 2).

G - 0109 : KEIMENON

«Ὁ μὲν Κύριος ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ καλὸν ἔσπειρε σπέρμα· «Ἄγρός δέ ἐστὶν ὁ κόσμος. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἤλθεν ὁ ἐχθρός, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν (Ματθ. 13,25)». Ἐκτοτε γὰρ ἀποστάτης ὁ ἄγγελος αὐτοῦ, καὶ ἐχθρός, ἀφ' ὅτε ἐζήλωσε τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχθροποιῆσαι αὐτὸ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπεχείρησε. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μὲν, παρ' αὐτοῦ λάθρα ἐπισπείραντα τὸ ζιζάνιον, τουτέστι τὴν παράβασιν εἰσενεγκόντα, ἀφώρισε τῆς ἰδίας μετουσίας· τὸν δὲ ἀμελῶς μὲν, ἀλλὰ κακῶς παραδεξάμενον τὴν παρακοὴν ἀνθρωπίνην ἐλέησε, καὶ ἀντέστρεψε τὴν ἐχθραν, ἣν ἐχθροποίησε, πρὸς αὐτόν· ἀπωσάμενος μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐχθραν, ἀνακλάσας δὲ αὐτήν, καὶ ἀντιπέμψας πρὸς τὸν ὄφιν. Καθὼς ἡ Γραφή φησιν εἰρηκέναι τῷ ὄφει τὸν Θεόν· «Καὶ ἐχθραν θήσω ἀνά μέσον σου, καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτὸς σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν». Καὶ τὴν ἐχθραν ταύτην ὁ Κύριος εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο, ἐκ γυναικὸς γενομένου ἀνθρώπου, καὶ πατήσας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν» (Εἰρηναίου, Ἑλεγχος καὶ ἀνατροπὴ Ψευδωνύμου Γνώσεως, Ἀποσπάσματα 68, ΒΕΠΕΣ 5:159).

G - 1556: KEIMENON

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Γεν. 1,1), τὰ γῆινα καὶ τὰ οὐράνια. ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, εἶπεν ὁ κύριος πρὸς Ὠσηέ: «βιάδιζε, λαβὲ σεαυτῶν γυναῖκα πορνείας καὶ τέκνα πορνείας, διότι ἐκπορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ κυρίου» (Ὠσηέ 1,2). οὐ γὰρ τὸ στοιχεῖον λέγει ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ τῷ στοιχείῳ, τοὺς γηγενεὺς φρόνημα ἔχοντας» (Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ἐκ τῶν Προφητικῶν ἐκλογαί. ΒΕΠΕΣ 8:337).

G - 2372: KEIMENON

«Εἰδὼς δὲ πάλιν τὴν ἀνθρώπων εἰς ἀμφοτέρα νεύειν δυναμένην προαίρεσιν, προλαβὼν ἡσφαλίσατο νόμῳ καὶ τόπῳ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς χάριν. Εἰς τὸν

G - 0109 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 1 Ὁ μὲν Κύριος ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ καλὸν ἔσπειρε σπέρμα· «Ἄγρός δὲ ἐστὶν ὁ κόσμος. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν ὁ ἐχθρός, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπήλθεν» (Μαθ. 13,25).
- lt 7 Ἔκτοτε γὰρ ἀποστάτης ὁ ἄγγελος αὐτοῦ, καὶ ἐχθρός, ἀφ' ὅτε ἐξήλωσε τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχθροποιῆσαι αὐτὸ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπεχείρησε.
- lt 6.1 Διὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μὲν, παρ' αὐτοῦ λάθρα ἐπισπείραντα τὸ ζιζάνιον, τουτέστι τὴν παράβασιν εἰσενεγκόντα, ἀφώρισε τῆς ἰδίας μετουσίας· τὸν δὲ ἀμελῶς μὲν, ἀλλὰ κακῶς παραδεξάμενον τὴν παρακοὴν ἀνθρωπίνην ἐλέησε, καὶ ἀντέστρεψε τὴν ἐχθραν, ἣν ἐχθροποίησε, πρὸς τὸν αὐτόν· ἀπώσάμενος μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐχθραν, ἀνακλάσας δὲ αὐτήν, καὶ ἀντιπέμψας πρὸς τὸν ὄφιν,
- lt 5.0 Καθὼς ἡ Γραφή φησιν εἰρηκέναι τῷ ὄφει τὸν Θεόν·
- lt 2.1 «Καὶ ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτὸς σοῦ τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν».
- lt 6.1 Καὶ τὴν ἐχθραν ταύτην ὁ Κύριος εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο, ἐκ γυναικὸς γενόμενος ἀνθρώπος, καὶ πατήσας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν.

G - 1556 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 2.1 «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Γεν. 1,1),
[lt 5.0 δηλαδή]
- lt 6.1 τὰ γήινα καὶ τὰ οὐράνια,
- lt 5.0 ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, εἶπεν ὁ κύριος πρὸς Ὡσηέ·
- lt 2.2 «βάδιζε, λαβὲ σεαυτῶ γυναικὰ πορνείας καὶ τέκνα πορνείας, διότι ἐκπορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ κυρίου» (Ὡσηέ 1,2).
- lt 6.2 οὐ γὰρ τὸ στοιχεῖον λέγει ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ τῷ στοιχείῳ, τοὺς γηγενεὺς φρόνημα ἔχοντας.

G - 2372 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 1 Εἰδὼς δὲ πάλιν τὴν ἀνθρώπων εἰς ἀμφοτέρωθεν νευεῖν δυναμένην προαίρεσιν, προλαβὼν ἠσφαλίσατο νόμῳ καὶ τόπῳ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς

ἑαυτοῦ γὰρ παράδεισον αὐτοὺς εἰσαγαγών, ἔδωκεν αὐτοῖς νόμον· ἵνα, εἰ μὲν φυλάξοιεν τὴν χάριν, καὶ μένοιεν καλοί, ἔχωσι τὴν ἐν παραδείσῳ ἄλυπον καὶ ἀνώδυνον καὶ ἀμέριμνον ζωὴν, πρὸς τῷ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίας αὐτοῦς τὴν ἐπαγγελίαν ἔχειν· εἰ δὲ παραβαῖεν καὶ στραφέντες γένοιτο φαῦλοι, γινώσκουσιν ἑαυτοὺς τὴν ἐν θανάτῳ κατὰ φύσιν φθορὰν ὑπομένειν, καὶ μηκέτι μὲν ἐν παραδείσῳ ζῆν, ἔξω δὲ τούτου λοιπὸν ἀποθνήσκοντας μένειν ἐν τῷ θανάτῳ καὶ ἐν τῇ φθορᾷ. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ θεία Γραφή προσημαίνει λέγουσα ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγησθε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Τὸ δὲ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ τὸ μὴ μόνον ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ διαμένειν;» (Μ. Ἀθανασίου, Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 3, ΒΕΠΕΣ 30:77).

G - 4214 KEIMENON

«Ὡσπερ ὅταν ἦ πόλις ἡρημωμένη καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταρρεῦσαντα καὶ πεσόντα τελείως καταβάλλει καὶ οὕτως ἄρχεται σκάπτειν καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομήν, οὐδέπω δὲ ἔστιν οἰκία· καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπους ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἄρχεται καθαρίζειν καὶ φραγμὸν περιτιθέναι καὶ ἐτοιμάζει ὄχετους καὶ οὕτω φυτεύει, καὶ αὖξονται τὰ φυτά, ἵνα οὕτω μετὰ πολὺν χρόνον ἐνέγκῃ καρπὸς ὁ παράδεισος, οὕτω καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν παράβασιν κεχερσωμένοι εἰσὶ καὶ ἡρημωμένοι καὶ ἀκανθώδεις· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ· «Ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ» (Γεν. 3,18). Χρεῖα οὖν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῆται τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων πῦρ καὶ ἄρξῃται περικαθαίρειν τὰς ἀκάνθας· καὶ οὕτως ἄρχονται ἀγιάζεσθαι, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν». (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Ὁμιλία Πνευματικά, ΒΕΠΕΣ 41:236).

χάριω. Εἰς τὸν ἑαυτοῦ γὰρ παράδεισον αὐτοὺς εἰσαγαγὼν, ἔδωκεν αὐτοῖς νόμον·

- λι 6.1 ἵνα, εἰ μὲν φυλάξαιεν τὴν χάριω, καὶ μένοιεν καλοί, ἔχωσι τὴν ἐν παραδείσῳ ἄλυπον καὶ ἀνώδυνον καὶ ἀμέριμον ζωὴν, πρὸς τῷ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίας αὐτοὺς τὴν ἐπαγγελίαν ἔχειν·
- λι 6.2 εἰ δὲ παραβαίεν καὶ στραφέντες γένοιτο φαῦλοι, γνώσκοιεν ἑαυτοὺς τὴν ἐν θανάτῳ κατὰ φύσιν φθορὰν ὑπομένειν, καὶ μηκέτι μὲν ἐν παραδείσῳ ζῆν, ἔξω δὲ τούτου λοιπὸν ἀποθνήσκοντας μένειν ἐν τῷ θανάτῳ καὶ ἐν τῇ φθορᾷ.
- λι 5.0 Τοῦτο δὲ καὶ ἡ Θεία Γραφή προσημαίνει λέγουσα ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ·
- λι 2.1 «Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γνώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγησθε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2,16-17).
- λι 7.0 Τὸ δέ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ τὸ μὴ μόνον ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ διαμένειν;

G - 4214 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- λι 1 Ὡσπερ ὅταν ἡ πόλις ἡρημωμένη καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταρρέυσαντα καὶ πεσόντα τελείως καταβάλλει καὶ οὕτως ἄρχεται σκάπτειν καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομήν, οὐδέπω δὲ ἐστὶν οἰκία· καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπους ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἄρχεται καθαρίζειν καὶ φραγμὸν περιτιθέναι καὶ ἐτοιμάζει ὄχετος καὶ οὕτω φυτεύει, καὶ ἀΐξονται τὰ φυτά, ἵνα οὕτω μετὰ πολὺν χρόνον ἐνέγκῃ καρπὸς ὁ παράδεισος,
- λι 6.1 οὕτω καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν παρὰ βασιν κεραιωμένα ἐῖσι καὶ ἡρημωμένα καὶ ἀκανθώδεις·
- λι 5.0 εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ·
- λι 2.1 «Ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοὶ ἡ γῆ» (Γεν. 3,18).
- λι 8 Χρεῖα οὖν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῆται τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων πῦρ καὶ ἄρξῃται περικαθαίρειν τὰς ἀκάνθας· καὶ οὕτως ἄρχονται ἀγιάζεσθαι, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

G - 4216: KEIMENON

«Ὁ οὐρανὸς ἄπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, / καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· / ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπῆναι δύνανται οὔτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ (Γεν. 1,26), ἐπειδὴ ὡσπερ ὁ Θεὸς αὐτεξούσιός ἐστι καὶ ὁ θέλει ποιεῖ (ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψει τοὺς δικαίους εἰς γέεναν καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γάρ ἐστιν ὁ Κύριος (Β' Μακ. 12,41)· οὕτω καὶ σὺ αὐτεξούσιος εἶ καί, ἐὰν θέλῃς, ἀπολέσθαι». (Μακαρίου τοῦ Αἴγυπτίου, Ὁμιλίας Πνευματικά. ΒΕΠΕΣ 41:225).

G - 4234:KEIMENON

«Ὦντως ἀληθῆς ἡ θρυλουμένη παροιμία, ὅτι οὐ πολλοὺς Αἴγυπτος, ἐπὰν δὲ τέκῃ, μέγα τίκτει· ἔτι δὲ ἀληθεστέρα πάλιν ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ, ἣν πρόπαλαι πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐποιήσατο ὅτι· «Ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη» (Γεν. 22,18), ἐπεὶ καὶ πέρας ἡ ἐπαγγελία αὕτη ἐδέξατο καὶ εἰς ἔργον ἐκβέβηκε διὰ τῆς ἐπιγενομένης ὕστερον τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως». (Βίος Τέταρτος Παχωμίου Κείμενα. ΒΕΠΕΣ 41:81).

G - 4931: KEIMENON

«Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους αὐτοῦ, καὶ ἦς ἔθετο (ἄλλ. διέθετο) διαθήκης τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος (Λουκ. 1,46-55). Θεωρεῖς πῶς ἡ ἅγια Παρθένος, καὶ τὴν πατριαρχικὴν ὑπερέβαλε τελειότητα, καὶ βεβαιοῖ τὴν πρὸς Ἀβραάμ τοῦ Θεοῦ διαθήκην, λέγοντος· «Αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ (Γεν. 17, 10-11)». Διὸ ἐλθὼν κυροῖ (ἄλλ. πληροῖ) τὴν πρὸς Ἀβραάμ διαθήκην, μυστικῶς τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἀναδεξάμενος, καὶ πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν γενόμενος». (Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Ἀμφιβαλλόμενα, Ὁμιλίας, Β'. ΒΕΠΕΣ 17:360-361).

G - 4216 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 1 Ὁ οὐρανὸς ἀπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, | καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· | Ἄλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπήναι δύνανται οὔτε ἔχουσι θέλημα.
- lt 5.0 Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἶ
- lt 2 κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ (Γεν. 1,26),
- lt 6.1 ἐπειδὴ ὡσπερ ὁ Θεὸς αὐτεξούσιός ἐστι καὶ ὁ θέλει ποιεῖ (ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμπει τοὺς δικαίους εἰς γέεναν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γάρ ἐστιν ὁ Κύριος· οὕτω καὶ σὺ αὐτεξούσιος εἶ καὶ, ἐὰν θέλῃς, ἀπολέσθαι.

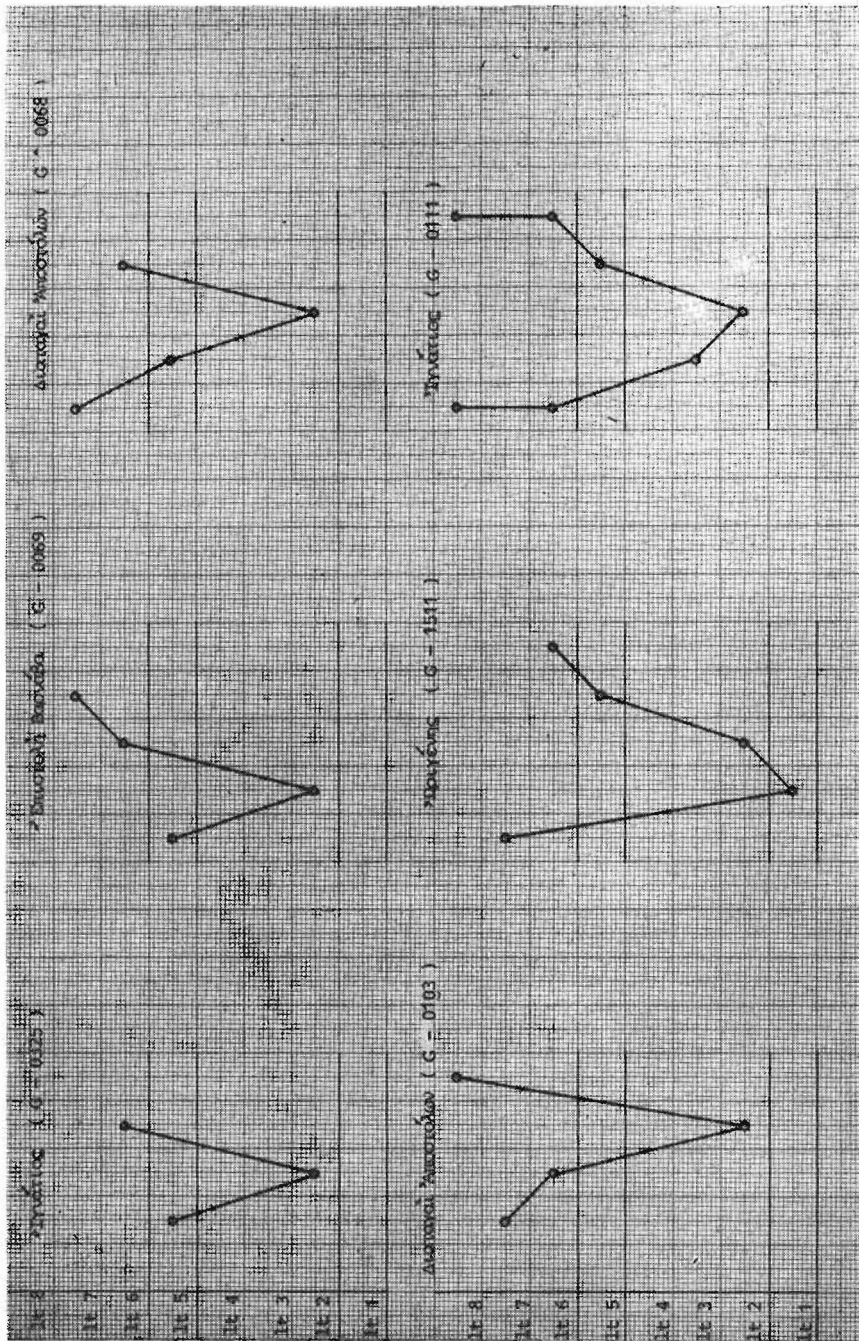
G - 4234 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 1 1. Ὅντως ἀληθὴς ἡ θρυλουμένη παροιμία, ὅτι οὐ πολλοὺς Αἴγυπτος, ἐπὰν δὲ τέκη, μέγα τίκτει·
- lt 5.0 ἔτι δὲ ἀληθεστέρα ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ, ἣν πρόπαλαι πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐποιήσατο ὅτι·
- lt 2.1 «Ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη» (Γεν. 22,18).
- lt 6.1 ἐπεὶ καὶ πέρας ἡ ἐπαγγελία αὕτη ἐδέξατο καὶ εἰς ἔργον ἐκβέβηκε διὰ τῆς ἐπιγενομένης ὑστερον τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως.

G - 4931 · ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 3.1 «Ἀντιλάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους αὐτοῦ, καὶ ἦς ἔθετο (ἄλλως, διέθετο) διαθήκης τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος» (Λουκ. 1,46-55).
- lt 6.1 Θεωρεῖς πῶς ἡ ἁγία Παρθένος, καὶ τὴν πατριαρχικὴν ὑπερέβαλε τελειότητα, καὶ βεβαιοῖ τὴν πρὸς Ἀβραάμ τοῦ Θεοῦ διαθήκην,
- lt 5.0 λέγοντος·
- lt 2.1 «Αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ» (Γεν. 17,10-11).
- lt 7 Διὸ ἐλθὼν κυροῖ (ἄλλως πληροῖ) τὴν πρὸς Ἀβραάμ διαθήκην, μυστικῶς τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἀναδεξάμενος, καὶ πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν γενόμενος.

ΠΙΝΑΞ 3: ΕΞΗΓΗΣΙΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΥΠΟΥ «Υ»

Τύπος «V».

Τὸ Ἐξηγησιογράφημα παρουσιάζει σειρὰν διανοητικῆς διαδικασίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συγγραφέως, ἀπὸ λογοτύπου εἰς λογότυπον, σχηματίζουσαν «V». Ἡ πορεία εἶναι κατιοῦσα ἀπὸ τοῦ It 5, ἢ It 6, ἢ It 7.

Παραδείγματα τοιαύτης διανοητικῆς διαδικασίας, ἐπεσημάναμεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρνάβα (G - 0069), τὸν Ἰγνάτιον (G - 0111 καὶ G - 0325), τὸν Ὠριγένην (G - 1511) καὶ τὰς Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων (G - 0068 καὶ G - 0103). (Πίναξ Νο 3).

Δύο Ἐξηγησιογραφήματα, τὸ G - 0325 (Ἰγνάτιος) καὶ τὸ G - 0069 (Ἐπιστολὴ Βαρνάβα), ἄρχονται ἀπὸ τοῦ It 5 (λογοτύπου ἰσοτιμίας ἢ ἀντιστοιχίας)· δύο, τὸ G - 0103 (Διαταγαὶ Ἀποστόλων) καὶ τὸ G - 1511 (Ὠριγένης), ἄρχονται ἀπὸ τοῦ λογοτύπου τῆς ἐπιλεγείσης ἐρμηνείας (It 7) καὶ δύο, τὸ G - 0068 (Διαταγαὶ Ἀποστόλων) καὶ τὸ G - 0111 (Ἰγνάτιος) ἀπὸ τῆς ἐφηρμοσμένης ἐρμηνείας (It 8).

Τὸ Ἐξηγησιογράφημα λήγει εἰς τρεῖς περιπτώσεις (G - 0325, G - 0068 καὶ G - 1511) εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν θέσιν (It 6) καὶ εἰς ἑτέρας τρεῖς (G - 0069, G - 0103 καὶ G - 0111), εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην ἐρμηνείαν (It 8).

Ἰδιαιτερότητα ἀποτελεῖ τὸ Ἐξηγησιογράφημα G - 0103 (Διαταγαὶ Ἀποστόλων), στερούμενον λογοτύπου ἰσοτιμίας ἢ ἀντιστοιχίας (It 5). Τὴν θέσιν τοῦ λογοτύπου τούτου κατέχει τὸ αἰτιολογικὸν «γάρ», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μέρος ἐλλιποῦς προτάσεως, ὑπονοουμένου ρήματος «εἰπεῖν», καὶ ὑπονοουμένου ὑποκειμένου «ὁ Κύριος» ἢ «ὁ Θεὸς» κ.τ.λ.

G - 0068 (G - 0351):KEIMENON

«Καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον αὐτὸν ἀναδείξας· εἴπας γὰρ τῇ σοφίᾳ· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ (Γεν. 1, 26)». διὸ καὶ πεποίησας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἰσθησιν καὶ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν». (Διαταγαὶ Ἀποστόλων Η, XII, 16-17. ΒΕΠΕΣ 2:152).

G - 0069 : KEIMENON

«Προσιρήκαμεν δὲ ἐπάνω· «καὶ αὐξανέσθωσαν καὶ πληθυνέσθωσαν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων» (Γεν. 1,26,28). τίς οὖν ὁ δυνάμενος νῦν ἀρχεῖν θηρίων ἢ ἰχθύων ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ; αἰσθάνεσθαι γὰρ ὀφείλομεν ὅτι τὸ ἀρχεῖν ἐξουσίας ἐστίν, ἵνα τις ἐπιτάξας κυριεύσῃ. 19. εἰ οὖν οὐ γίνεται τοῦτο νῦν, ἄρα ἡμῖν εἴρηκεν πότε· ὅταν καὶ αὐτοὶ τελειωθῶμεν κληρονόμοι τῆς διαθήκης κυρίου γενέσθαι». (Βαρνάβα Ἐπιστολὴ VI, 19. ΒΕΠΕΣ 2:232).

G - 0103 : KEIMENON

«Καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη δικαία ὡς ἂν κατὰ γνώμην Θεοῦ ὑπάρχουσα, διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος, τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν προφανῆς πορνεία καὶ ἀσελγεία ἀναμφίβολος. 3. ὁ γὰρ Θεὸς μίαν γυναῖκα ἐνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. «ἔσσονται» γὰρ «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γεν. 2,24). νεωτέραις δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτὴν συγκεχωρήσθω καὶ ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ «εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου ἐμπέσωσιν καὶ παγίδας πολλὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ ἐπιζη-

G - 0068 (G - 0351) : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 7 Καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν ταύτῳ ἐποίησας, κόσμον κόσμον ἀναδείξας·
- lt 5.0 εἶπας γὰρ τῇ σῆ σοφίᾳ·
- lt 2.1 «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ» (Γεν. 1,26).
- lt 6.1 διὸ καὶ πεποίηκας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἴσθησιν καὶ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν.

G - 0069 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 5.0 Προειρήκαμεν δὲ ἐπάνω·
- lt 2.1 «Καὶ ἀξάνεσθωσαν καὶ πληθυνέσθωσαν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων» (Γεν. 1,26,28).
- lt 6.1 τίς οὖν ὁ δυνάμενος νῦν ἄρχειν θηρίων ἢ ἰχθύων ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ; αἰσθάνεσθαι γὰρ ὀφείλομεν ὅτι τὸ ἄρχειν ἐξουσίας ἐστίν, ἵνα τις ἐπιτάξας κυριεύσῃ.
- lt 7 εἰ οὖν οὐ γίνεται τοῦτο νῦν, ἄρα ἡμῖν εἴρηκεν πότε· ὅταν καὶ αὐτοὶ τελειωθῶμεν κληρονόμοι τῆς διαθήκης κυρίου γενέσθαι.

G - 0103 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- lt 7 Καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη δικαία ὡς ἂν κατὰ γνώμην Θεοῦ ὑπάρχουσα, διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος, τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν προφανῆς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος.
- lt 6.1 ὁ γὰρ Θεὸς μίαν γυναῖκα ἐνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ.
- lt 2.1 «ἔσονται» γὰρ «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γεν. 2,24).
- lt 8 νεωτέρας δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτήν συγκεχωρήσθω καὶ ὁ

μίους) ψυχαῖς, αἴτινες κόλασιν προξενούσι μᾶλλον, ἢ ἄνεσιν». (Διαταγαί Ἀποστόλων Γ', ΙΙ,2-3 ΒΕΠΕΣ 2:59-60).

G - 0111 : KEIMENON

«Μηκέτι οὖν σαββατίζωμεν Ἰουδαϊκῶς, καὶ ἀργίαις χαίροντες· «Ὁ μὴ ἐργαζόμενος γάρ, μὴ ἐσθιέτω (Β' Θεσ. 3,10)». «Ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου» (Γεν. 3,19), φασὶ τὰ Λόγια· ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτη νόμου χαίρων, οὐ σώματος ἀνέσει, δημιουργίαν Θεοῦ θαυμάζων, οὐχ ἔωλα ἐσθίων, καὶ χλιαρὰ πίνων, καὶ μεμετρημένα βαδίζων, καὶ ὀρχήσει καὶ κρότοις νοῦν οὐκ ἔχουσι, χαίρων». (Ἰγνατίου, Πρὸς Μαγνησίους ΙΧ, ΒΕΠΕΣ 2:295).

G - 0325 : KEIMENON

«Φησὶ γοῦν καὶ ἐν τῷ Ἰούδα· «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν» (Γεν. 49,10). καὶ τοῦτο ὅτι οὐκ εἰς Ἰούδαν ἐρρέθη ἀλλ' εἰς τὸν Χριστόν, φαίνεται· καὶ γὰρ Ἰούδαν πάντες οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πάντων οὐ προσδοκῶμεν, ἀλλὰ Ἰησοῦν, τὸν καὶ τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγόντα». (Ἰουστίνου Μάρτυρος Διάλογος, 120,3. ΒΕΠΕΣ 3:319).

G - 1511 : KEIMENON

«Καὶ τοῦτο δὲ γινώσκωμεν, ὅτι τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ Ἀβελ ἀναιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνθρωποκτόνου καὶ ἀδίκου Κάϊν ἐφαρμόζει πᾶσιν, ὧν ἀδίκως ἐξεχύθη τὸ αἷμα. τὸ γάρ· «φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς» (Γεν. 4,10), νομίσωμεν λέγεσθαι καὶ περὶ ἐκάστου τῶν μαρτύρων, ὧν ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῆς γῆς». (Ὠριγένους, Εἰς Μαρτύριον Προτρεπτικὸς, L. ΒΕΠΕΣ 9:66-67).

δεύτερος, ἵνα μὴ «εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου ἐμπέσωσιν καὶ παγίδας πολλὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ ἐπιζημίους» ψυχαῖς, αἵτινες κόλασιν προξενουοῦσι μᾶλλον, ἢ ἄνεσιν.

G - 0111 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- λι 6.1+8 μηκέτι οὖν σαββατίζωμεν Ἰουδαϊκῶς, καὶ ἀργίας χαίροντες·
 λι 3.1 «Ὁ μὴ ἐργαζόμενος γάρ, μὴ ἐσθιέτω» (Β΄ Θεσ. 3,10).
 λι 2.1 «Ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου» (Γεν. 3,19),
 λι 5.0 φασὶ τὰ Λόγια·
 λι 6.1+8 ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτη νόμον χαίρων, οὐ σώματος ἀνέσει, δημιουργίαν Θεοῦ θαναμάζων, οὐχ ἔωλα ἐσθίων, καὶ χλιαρὰ πίνων, καὶ μεμετρημένα βαδίζων, καὶ ὀρχήσει καὶ κρότοις, νοῦν οὐκ ἔχουσι, χαίρων.

G - 0325 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- λι 5.0 φησὶ γοῦν καὶ ἐν τῷ Ἰούδα·
 λι 2.1 «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἄν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν» (Γεν. 49,10).
 λι 6.1 καὶ τοῦτο ὅτι οὐκ εἰς Ἰούδαν ἐρρέθη ἀλλ' εἰς τὸν Χριστὸν, φαίνεται· καὶ γὰρ Ἰούδαν πάντες οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πάντων οὐ προσδοκῶμεν, ἀλλὰ Ἰησοῦν, τὸν καὶ τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγόντα.

G - 1511 : ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΥΠΟΙ

- λι 7 Καὶ τοῦτο δὲ γνώσκωμεν, ὅτι τὸ εἰρημένον περὶ τοῦ Ἄβελ ἀναιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνθρωποκτόνου καὶ ἀδίκου Καὶν ἐφαρμόζει πᾶσιν, ὧν ἀδίκως ἐξεχύθη τὸ αἷμα,
 λι 1 τὸ γάρ·
 λι 2.1 «φωνῆ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με ἐκ τῆς γῆς» (Γεν. 4,10).
 λι 5.0 νομίσωμεν λέγεσθαι
 λι 6.1 καὶ περὶ ἐκάστου τῶν μαρτύρων, ὧν ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῆς γῆς.

(Συνεχίζεται)